

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ
Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітній ступінь – «Магістр»

**на тему: Аксіологічні особливості формування та контролю показників
Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства в умовах
транспарентності**

Виконала:

Горшкова Юлія Андріївна
здобувач спеціальності
071 «Облік і оподаткування»

Керівник:

Назаренко Олександр Володимирович
професор кафедри обліку і оподаткування

Рецензент:

Юрінова Наталія Миколаївна
головний бухгалтер ТОВ «Сумські
телекомсистеми»

Суми – 2022

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет

Економіки і менеджменту

Кафедра

Обліку і оподаткування

Освітній ступінь

Магістр

Спеціальність

071 «Облік і оподаткування»

Завідувач кафедри

« 21 » вересня

Затверджую:

М.І. Гордієнко

2021 р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ

Горшків Юлії Андріївни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Аксіологічні особливості формування та контролю показників Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства в умовах транспарентності.

2. База практичного дослідження:

ТОВ «Сумські телекомсистеми» м. Суми

керівник роботи **Назаренко Олександр Володимирович, д.е.н., професор**

(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджена наказом по університету від

28.10. 2022 р. № 1900 - н

3. Строк подання здобувачем закінченого проекту (роботи) 12 грудня 2022 року

4. Вихідні дані до проекту (роботи):

первинні та зведені документи, реєстри синтетичного та аналітичного обліку, статутні та

установчі документи, фінансова, статистична та податкова звітність, законодавчо -

нормативні акти з питань обліку, оподаткування, формування показників звітності,

монографії, фахові наукові статті та доповіді на міжнародних науково-практичних

конференціях з питань сучасного стану та вдосконалення обліку, аналізу та контролю

показників Звіту про фінансовий стан.

5. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

дослідити теоретико-методичні основи складання Балансу;

вивчити законодавчо-нормативну базу та інформаційне забезпечення з теми дослідження;

провести підбір та аналіз наукових літературних джерел з тематики дослідження;

навести організаційно – економічну характеристику Товариства з обмеженою відповідальністю «Сумські телекомсистеми»;

розкрити особливості методики формування та контролю показників Балансу підприємства в умовах транспарентності;

надати пропозиції щодо вдосконалення формування та контролю показників Балансу на досліджуваному підприємстві; сформулювати висновки.

6. Дата видачі завдання

« 21 » вересня 2021 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів підготовки кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Визначення та затвердження теми дослідження, складання плану – графіку виконання роботи	вересень 2021 р.	
2.	Підбір та аналіз літературних джерел, підготовка першого теоретичного розділу	жовтень - грудень 2021 р.	
3.	Збір аналітичної інформації, обробка результатів дослідження та підготовка другого розділу роботи	січень-липень 2022 р.	
4.	Підготовка третього розділу кваліфікаційної роботи	вересень - жовтень 2022 р.	
5.	Підготовка висновків, пропозицій та узгодження з керівником	листопад 2022 р.	
6.	Підготовка кінцевого варіанту кваліфікаційної роботи	грудень 2022 р.	
7.	Опрацювання зауважень керівника, перевірка на автентичність	01-08 грудня 2022 р.	
8.	Рецензування кваліфікаційної роботи	09-15 грудня 2022 р.	
9.	Представлення кваліфікаційної роботи на кафедрі, деканат	16 грудня 2022 р.	
10.	Підготовка доповіді, презентації до кваліфікаційної роботи та її попередній захист	16-25 грудня 2022 р.	
11.	Захист кваліфікаційної роботи	26 грудня 2022 р.	

Здобувач вищої освіти за
другим (магістерським) рівнем

Горшкова Ю.А.

Керівник роботи

Назаренко О.В.

Перевірку на автентичність проведено.

Баранік Н.М.

Кваліфікаційна робота допущена до захисту

Гарант освітньої програми

Назаренко І.М.

Декан факультету економіки і менеджменту

Лищенко М.О.

Анотація

Горшкова Ю.А. Аксіологічні особливості формування та контролю показників Балансу («Звіту про фінансовий стан») підприємства в умовах транспарентності. – Рукопис

Кваліфікаційна робота на здобуття ОС «Магістр» за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування», Сумський національний аграрний університет, Суми, 2022.

Діяльність бізнес-суб'єктів за сучасних ускладнених економічних умов характеризується турбулентністю, нестабільністю та невизначеністю. Існування пандемії COVID-19, економічна криза, значний рівень податкового навантаження, наявність різноаспектних економічних коливань формують перешкоди на шляху ефективного використання наявного потенціалу та розвитку суб'єктів господарювання.

З метою організації якісного управління фінансово-господарською діяльністю окремого підприємства необхідна інформація про наявні у нього активи, їх склад, місце розташування, цільове призначення та джерела їх утворення. Найбільш повними, достовірними джерелами відповідної релевантної інформації виступають дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності, а саме Баланс. Безумовно, актуальними виступають порядок формування, інтерпретація, практична імплементація показників звіту про фінансовий стан сучасних господарюючих суб'єктів.

Метою написання даної роботи є дослідження аксіологічних особливостей формування, аналізу, контролю, інтерпретації, практичної імплементації показників бухгалтерського балансу для підвищення фінансової стійкості суб'єктів господарювання.

У першому розділі було представлено науково-теоретичні основи та правову регламентацію балансу, а саме було побудовано структурну схему формування показників сучасного балансу, як окремої форми фінансової звітності; ідентифіковано та уточнено класифікаційні ознаки терміну

«баланс». У другому розділі – методику складання бухгалтерського балансу підприємства та проведено аналіз показників балансу ТОВ «Сумські телекомсистеми». У третьому розділі було окреслено перспективні напрями використання показників балансу при діагностиці ймовірності банкрутства; вдосконалено діючу форму балансу з метою підвищення його інформативності; узагальнено методичні аспекти та надати практичні рекомендації проведення аудиту показників балансу на ТОВ «Сумські телекомсистеми».

Для досягнення поставленої мети та розв’язання окреслених завдань в кваліфікаційній роботі використано сукупність методів дослідження: системного; абстрактно-логічного; історичного; аналізу й синтезу, індукції та дедукції; монографічного; графічного й табличного; функціонально-вартісного й статистичного аналізу; порівняльного аналізу.

Інформаційною базою даного дослідження виступили офіційно оприлюднена фінансова звітність ТОВ «Сумські телекомсистеми» м. Суми, нормативно-правові акти; монографії, наукові статі та інші видання вітчизняних та зарубіжних дослідників; власні розрахунки, дослідження та спостереження з проблем формування, подання, контролю, аналізу та практичної імплементації показників Балансу (Звіту про фінансовий стан).

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури і додатків. Обсяг основного тексту складає 84 сторінок, робота містить 6 таблиць, 41 рисунок та 3 додатки; список використаних джерел налічує 40 найменувань на 5 сторінках.

Ключові слова: баланс, банкрутство, бухгалтерський облік, вертикальний аналіз, горизонтальний аналіз, звіт про фінансовий стан, порівняльний аналітичний баланс, транспарентність.

Annotation

Y. Horshkova, Axiological features of the formation and control of indicators of the Balance Sheet ("Report on the financial condition") of the enterprise in conditions of transparency. - Manuscript

Qualifying work for the Master's degree in the specialty 071 "Accounting and taxation", Sumy National Agrarian University, Sumy, 2022.

The activity of business entities under today's complicated economic conditions is characterized by turbulence, instability, and uncertainty. The existence of the COVID-19 pandemic, the economic crisis, a significant level of tax burden, and the presence of various aspects of economic fluctuations form obstacles to the effective use of the existing potential and the development of business entities.

In order to organize high-quality management of the financial and economic activities of an individual enterprise, information is needed about its assets, their composition, location, purpose, and sources of their formation. The most complete, reliable sources of relevant information are accounting and financial reporting data, namely the Balance Sheet. Of course, the order of formation, interpretation, and practical implementation of the indicators of the report on the financial condition of modern business entities are relevant.

The purpose of writing this work is to study the axiological features of formation, analysis, control, interpretation, and practical implementation of balance sheet indicators to increase the financial stability of economic entities.

In the first chapter, the scientific and theoretical foundations and legal regulation of the balance sheet were presented, namely, a structural diagram of the formation of indicators of the modern balance sheet, as a separate form of financial reporting, was built; the classification features of the term "balance" were identified and clarified. In the second chapter - the method of drawing up the accounting balance sheet of the enterprise and the analysis of the indicators of the balance sheet of "Sumsky Telecomsystems" LLC. In the third section, promising

directions for the use of balance indicators in diagnosing the probability of bankruptcy were outlined; the current form of the balance sheet has been improved in order to increase its informativeness; methodical aspects are summarized and practical recommendations are provided for conducting an audit of balance indicators at Sumy Telecom Systems LLC.

To achieve the set goal and solve the outlined tasks in the qualification work, a set of research methods was used: systematic; abstract and logical; historical; analysis and synthesis, induction and deduction; monographic; graphical and tabular; functional-cost and statistical analysis; comparative analysis.

The information base of this study was the officially published financial statements of Sumy Telecom Systems LLC, legal acts; monographs, scientific articles, and other publications of domestic and foreign researchers; own calculations, research, and observations on the problems of formation, submission, control, analysis and practical implementation of the indicators of the Balance Sheet (Report on the financial position).

The scientific work consists of an introduction, three sections, conclusions, a list of used literature, and appendices. The volume of the main text is 84 pages, the work contains 6 tables, 41 figures, and 3 appendices; the list of used sources includes 40 names on 5 pages.

Keywords: balance sheet, bankruptcy, accounting, vertical analysis, horizontal analysis, financial statement, comparative analytical balance sheet, transparency.

ЗМІСТ

	ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1	НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ФОРМУВАННЯ БАЛАНСУ ПІДПРИЄМСТВА	13
1.1	Сутність бухгалтерського балансу	13
1.2	Нормативно-правове регулювання показників формування бухгалтерського балансу підприємства в умовах транспарентності	16
1.3	Теоретико-методичні основи складання Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства	20
РОЗДІЛ 2	МЕТОДИКА СКЛАДАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО БАЛАНСУ (ЗВІТУ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН) ПІДПРИЄМСТВА	24
2.1	Організаційно-економічна характеристика підприємства	24
2.2	Методика підготовки та складання бухгалтерського балансу на господарюючому суб'єкті	36
2.3	Особливості контролю показників Балансу («Звіту про фінансовий стан») підприємства в умовах транспарентності	48
РОЗДІЛ 3	ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ СКЛАДАННЯ БАЛАНСУ («ЗВІТУ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН») НА ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ	57
3.1	Удосконалення етапів підготовчих робіт до складання бухгалтерського балансу	57
3.2	Шляхи удосконалення методики формування показників бухгалтерського балансу	64
3.3	Вдосконалення організації контролю підприємства із застосуванням сучасних інформаційних технологій	68
	ВИСНОВКИ	76
	СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	79
	ДОДАТКИ	84

ВСТУП

Актуальність теми. Діяльність бізнес-суб'єктів за сучасних ускладнених економічних умов характеризується турбулентністю, нестабільністю та невизначеністю. Існування пандемії COVID-19, економічна криза, значний рівень податкового навантаження, наявність різноаспектних економічних коливань формують перешкоди на шляху ефективного використання наявного потенціалу та розвитку суб'єктів господарювання.

З метою організації якісного управління фінансово-господарською діяльністю окремого підприємства необхідна інформація про наявні у нього активи, їх склад, місце розташування, цільове призначення та джерела їх утворення. Найбільш повними, достовірними джерелами відповідної релевантної інформації виступають дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності, а саме Баланс. Безумовно, актуальними виступають порядок формування, інтерпретація, практична імплементація показників звіту про фінансовий стан сучасних господарюючих суб'єктів. Науковому-практичному супроводженню даного питання присвячено багато наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких Іванов Н.О. [2], Кутер М.І. [29], Назаренко І.М. [18], Назаренко О.В. [19], Німчинов П.П.[20], Савічев П.І. [26], Сопко В.В. [20], Таранец Н.Ф. [29], Уланова І.Н. [29], Уолш К. [12], Хомін П.Я. [33], Чижевська Л.В.[28] та інші.

Беручи до уваги значні внески вчених в розвиток даної наукової тематики, відкритими лишається питання щодо змісту поняття «баланс», особливостей формування, контролю, аналізу та практичного використання окремих його компонент у процесі функціонування окремих бізнес-суб'єктів.

Наукова робота виконана відповідно до напрямків науково-дослідних робіт Сумського національного аграрного університету з теми «Теоретичні, методологічні та практичні аспекти трансформації формування та аудиту обліково-звітної компоненти управління підприємств (установ, організацій) в прозорих умовах інноваційної економіки» (номер державної реєстрації

0122U001378), та теми «Обліково-інформаційне забезпечення діагностики діяльності бізнес-суб'єктів» (номер державної реєстрації 0119U103685).

Метою написання даної роботи є дослідження особливостей формування, контролю, аналізу, інтерпретації, практичної імплементації показників бухгалтерського балансу для підвищення фінансової стійкості суб'єктів господарювання.

Відповідно до поставленої мети передбачено вирішення наступних завдань:

- побудувати структурну схему формування показників сучасного балансу, як окремої форми фінансової звітності;
- ідентифікувати та уточнити класифікаційні ознаки терміну «баланс»;
- вивчити інформаційне забезпечення та порядок підготовки до складання балансу підприємства;
- обґрунтувати місію, розглянути методику поетапної організації фінансового аналізу в процесі оцінки балансу підприємства;
- на прикладі окремого суб'єкта господарювання провести горизонтальний та вертикальний аналіз активу і пасиву, побудувати порівняльний аналітичний баланс;
- виокремити систему показників для цілей аналізу фінансової стійкості підприємства;
- окреслити перспективні напрями використання показників балансу при діагностиці ймовірності банкрутства сучасного підприємства в умовах транспарентності;
- виявити можливість застосування проміжних форм Балансу, що дозволить підвищити інформаційну усвідомленість користувачів звітності;
- вдосконалити діючу форму Звіту про фінансовий стан з метою підвищення його інформативності;
- узагальнити методичні аспекти та надати практичні рекомендації проведення аудиту показників балансу на ТОВ «Сумські телекомсистеми».

Об'єктом дослідження є процес формування, контролю, аналізу та практичної імплементації показників Балансу («Звіту про фінансовий стан») підприємства в умовах транспарентності.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні аспекти формування, аналізу та особливості практичного застосування окремих компонент бухгалтерського балансу для сприяння фінансовій безпеці бізнес-суб'єктів.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та розв'язання окреслених завдань в науковій роботі використано сукупність методів дослідження: системного (для обґрунтування особливостей організації формування показників балансу як системи організаційно-правових заходів та процесу); абстрактно-логічного (для теоретичних узагальнень, формулювання висновків і пропозицій); історичного (при дослідженні формування теорії та практики розвитку бухгалтерського балансу); аналізу й синтезу, індукції та дедукції (для визначення критеріїв та етапів розрахунків, класифікації ризиків, які виникають в процесі діагностики ймовірності банкрутства підприємства; монографічного (для узагальнення чинного досвіду використання балансу); графічного й табличного (при інтерпретації отриманих висновків в ході дослідження); функціонально-вартісного й статистичного аналізу (при дослідженні теоретичних і методичних засад фінансового аналізу балансу); порівняльного аналізу (при визначенні та порівнянні результатів проведеного дослідження).

Інформаційною базою даного дослідження виступили офіційно оприлюднена фінансова звітність ТОВ «Сумські телекомсистеми» м. Суми, нормативно-правові акти; монографії, наукові статі та інші видання вітчизняних та зарубіжних дослідників; власні розрахунки, дослідження та спостереження з проблем формування, подання, аналізу та практичної імплементації показників Балансу (Звіту про фінансовий стан).

Наукова новизна одержаних результатів На основі системного дослідження обґрунтовано теоретико-методичні підходи та розроблено науково-практичні рекомендації щодо формування, контролю, аналізу, практичної

імплементції показників звіту про фінансовий стан (балансу) в умовах транспарентності. Найбільш важливі результати, отримані в процесі дослідження, їх наукова новизна полягає у наступному:

вдосконалено:

- інтерпретацію поняття «баланс», котра, на відміну від існуючих тлумачень, визначає бухгалтерський баланс як невід'ємну частину бухгалтерських документів і фінансової звітності, яка містить загальну систему показників, згрупованих у зведену таблицю, що характеризує в грошовому вираженні склад, місце розташування, джерело та призначення активів підприємства на конкретну дату;

- структурну схему формування сучасного балансу, як окремої форми фінансової звітності, з ідентифікацією основних розбіжностей щодо методики формування його окремих компонент згідно НП(С)БО та МСФЗ;

- теоретичні підходи щодо методики поетапної організації фінансового аналізу в процесі оцінки балансу підприємства;

- систему показників (на основі даних балансу), з ідентифікацією окремих компонент, для цілей аналізу фінансової стійкості підприємства;

- нові види Балансу, які полягають у покращенні інформованості різних груп користувачів щодо даних корисних для прийняття рішень стосовно діяльності ТОВ «Сумські телекомсистеми»;

- методику проведення внутрішнього аудиту фінансового стану ТОВ «Сумські телекомсистеми».

дістали подальшого розвитку:

- інструментарій проведення горизонтального та вертикального аналізу активу і пасиву, побудови порівняльного аналітичного балансу окремого суб'єкта господарювання;

- перспективні напрями використання показників балансу при діагностиці ймовірності банкрутства сучасного підприємства в умовах транспарентності.

- практика проведення внутрішнього аудиту і контролю фінансового стану підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання теоретико-методичних і науково-практичних розробок, пропозицій на рівні господарюючих суб'єктів, вищих навчальних закладів освіти при запровадженні окремих аспектів формування, аналізу та практичної імплементації показників Балансу («Звіту про фінансовий стан»). Результати дослідження, висновки та науково-практичні рекомендації, що містяться в науковій роботі, схвалені та використовуються в практичній діяльності ТОВ «Сумські телекомсистеми» м. Суми (довідка № 88 від 29.11.2022 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати наукового дослідження оприлюднювалися та отримали схвальні відгуки на науково-практичних конференціях: «Національні і світові тенденції розвитку обліку, оподаткування та контролю» (м. Одеса, 2020 р.); «Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: сучасні виклики» (м. Полтава, 5-6 жовтня 2021 року); «Всеукраїнська наукова конференція студентів і аспірантів, присвяченої Міжнародному дню студента» (м. Суми, листопад 2021 р.); «Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституціональних змін» (м. Полтава, 21 жовтня 2021 р.).

Публікації. Основні наукові положення, висновки та результати наукової роботи опубліковано в 5 наукових працях, в т.ч. в 1 статті у науковому фаховому виданні, яке цитується у науково-метричних базах.

Обсяг і структура роботи. Наукова робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури. Обсяг основного тексту складає 84 сторінок, робота містить 6 таблиць, 41 рисунок та 3 додатки; список використаних джерел налічує 40 найменувань на 5 сторінках.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ФОРМУВАННЯ БАЛАНСУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність бухгалтерського балансу

Формування і розвиток балансу є складовою історії бухгалтерського обліку, вивчення якого дозволяє зрозуміти економічне життя останніх кількох століть і зрозуміти досвід попередників. Короткий виклад історичних аспектів розвитку балансу та його побудови дає можливість зрозуміти його сучасне значення та передбачити напрямки подальшої еволюції.

Становлення бухгалтерського обліку пройшло довгий шлях розвитку (рисунок 1.1). Його зміст та структура змінюються з розвитком форм власності, рівня продуктивності та суспільних виробничих відносин. Кожен етап суспільного розвитку має свою власну структуру балансу, яка поділяється відповідно до певних характеристик.

Поява бухгалтерського обліку була зумовлена документальною реєстрацією фактів діяльності господарства. Близько 4000 р. до н. е. у Стародавньому Єгипті записи про рух цінностей складали на папірусі. У Стародавній Греції звіти подавалися, контролювалися та оприлюднювалися на суворій і регулярній основі [2].

В епоху еллінізму (V століття до нашої ери), з появою незалежного обліку хліборобства, тваринництва та виноградарства, були потрібні окремі звіти про ці галузі. Вони надавали інформацію про запаси, економічні доходи та витрати. За періодичністю подання звіти поділялися на місячний, річний та трирічний. Звіт є обов'язковим і містить матеріали, які можна використовувати для управління господарством. У Римі надавалося великого значення письмовому звіту управителя.

Сучасному бухгалтерському обліку із Середньовіччя залишилося не лише інвентаризація, а й капітулярій Карла Великого, що свідчив про необхідність звітувати про доходи раз на рік.

Розвиток бухгалтерського обліку у періодах	
Походження звітності (4000 р. до н.е. –VII ст.)	Завершальний етап фактичної реєстрації господарської діяльності є звітування. Характеристики звіту: обов'язковість, циклічність, керованість інтересами казначейства.
Формування звіту про фінансовий стан (VIII-XII ст., XIII-XVIII ст.)	Особливості: інвентаризація, нерегулярність. Зародження та розвиток балансу, який є основною формою звітності. З'являється необхідність проводити вчення про баланс. Розвиток доктрини звітності є результатом її правового забезпечення. Основні представники: Пачолі Л., Саварі Ж., Андре Ж. та ін.
«Народження» науки (XIX - початок XX ст.)	Розвиток трьох напрямків балансоведення. Вплив Західної Європи на його розвиток в Україні. Основні представники: Д'Анастасіо Н., Коффі Р., Вілле Ф., Чербоні Д. та ін.
Розвиток звіту про фінансовий стан в 20 – 80і роки	Починається відхід від «мистецтва» рефлексії, окреслення ділової активності та надання інформації з економічних питань для прийняття економічних рішень. Основними представниками Заходу є Антоні Р., Ріс Дж., Нідлс Б..
«Переорієнтація» звітності (з 1980-х років до сьогодення).	Звітність вважається засобом взаємодії суб'єктів господарювання з ринком і є важливим інструментом ефективного управління. Основними вимогами до звітності є достовірність, актуальність, порівнянність, зрозумілість. Наукові представники цього періоду: Хомин П.Я., Сопко В.

Рисунок 1.1 – Періоди розвитку бухгалтерського обліку

Джерело: побудовано автором на основі [28]

Баланс у повсякденному розумінні — це збалансованість, тотожність доходів і витрат; балансування — дотримання відповідності між наявними господарськими засобами та джерелами їх утворення.

Поява капіталізму та використання нових методів і технологій в економічному обліку призвели до якісного стрибка – появи подвійної бухгалтерії. У звітах цей стрибок проявляється у найважливішій формі – появі рівноваги. У чотирнадцятому столітті баланс використовувався не лише для контролю оборотів, але і як інструмент контролю й механізм управління економічним суб'єктом.

Розглядаючи історію обліку, можемо зробити висновок, що П'єтро А. ді (1586 р.) вперше використав поняття «звітність», розкриваючи природу

бухгалтерського обліку та процедури його подання. Першою достовірною інформацією про використання терміну «баланс» у бухгалтерській практиці було знайдено запис в бухгалтерській книзі банку в Італії в 1408 році.

У літературі слово «баланс» вперше з'явилося у працях відомого італійського математика Лука Пачолі, що побачили світ у 1494 році та в книжці Бенедикта Котрулію, котра була написана у 1458 р., але опублікований лише у Венеції в 1573 р. [2].

Розглянемо різні думки щодо визначення терміну «баланс», які представлені на рисунку 1.2.

Тлумачення поняття «баланс»	
Рувер Р. де	Вважає, що термін «баланс» вперше з'явився у фінансовій звітності у 1427 рік, не звертаючи увагу на те, чи є ці звіти насправді балансами в сучасному розумінні.
Чічіреллі А.	Автор зазначив, що термін «залишок» вперше з'явився у банківському звіті Медичі за 1495 рік. Тоді звітність проводилася не циклічно, раз на рік чи на 5 років. Необхідно відмітити, що у середньовічній практиці різниця дебетових та кредитних оборотів через арифметичні помилки компенсується у прибутку та збитку.
Лука Пачолі	Пачолі схиляється до думки, що баланс – це процес визначення ідентичності дебету та кредиту рахунку Головної книги, і робить висновок, що залишок є результатом повторних записів.
Словник енциклопедії Брокгауза й Ефрона	Під балансом розуміють вагу, залишок між дебетом і кредитом, розрізняють рахунки вхідного та вихідного балансу. Правильність балансу залежить від якісної перевірки всіх рахунків, а потім необхідно збалансувати дебет і кредит. Розрізняють брутто-баланс та нетто-баланс, залежить від того, чи розглядаються лише дебети та кредити одного рахунку чи всі рахунки.

Рисунок 1.2 – Авторські тлумачення щодо поняття баланс

Джерело: побудовано автором на основі [9,28]

Процес формування та розвитку обліку та бухгалтерської звітності дореформеній Україні основним принципом була приблизність. Прибуток вважалось збільшенням майна за певний проміжок часу, який визначається результатами проведення інвентаризації.

Новий напрямок бухгалтерського обліку – балансоведення, припадає на кінець 19 – на початку 20 ст.. Дане нововведення в основному розвивається у

трьох аспектах: аналіз економічного балансу, аналіз юридичного балансу та поширення знань щодо балансу користувачів [3].

В Україні розквітом збалансованої аналітичної науки стала перша половина 20 століття. Рощаховського А.К. вважають першим бухгалтером, котрий зміг зрозуміти та оцінити значення економічного аналізу. Він підкреслив, що результати балансу можна визначити, лише уважно вивчивши баланс.

Новим етапом розвитку бухгалтерського обліку та звітності вважається опубліковане у 1922 р. «Положення про рахівництво і звітність». Документом було підтверджено необхідність ведення подвійного обліку, встановлював нову форму звіту та забезпечував умови для складання консолідованої звітності. Відповідно до правил публічної звітності з 1926 р. підприємства зобов'язувалися оприлюднювати звіти своєї діяльності у газеті «Економічне життя». Нововведення в економічній політиці вимагали, щоб усі компанії готували та подавали щомісячні баланси та надавали спеціальні звіти про собівартість основних видів продукції [29].

Протягом багатьох років вчені знову намагалися вносити пропозиції щодо вдосконалення форми балансу, але діюча форма балансу майже не змінилася, і схема балансу за 20 років майже не змінилася. Однак еволюція балансу не закінчилася. Він запровадив додаткові показники та розширив свої інформаційні можливості.

1.2 Нормативно-правове регулювання показників формування бухгалтерського балансу підприємства в умовах транспарентності

В сучасних реалії без необхідної нормативної бази системи обліку активів, зобов'язань, витрат, доходів та фінансових результатів не можуть існувати повністю. Без аналізу відповідних законів і нормативних актів неможливо провести належну оцінку та дослідження економічної діяльності.

На сьогодні підприємства при складанні та поданні фінансової звітності користуються нормативним документом, а саме Національним положенням (стандарти) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

Суб'єкти малого підприємництва використовують скорочені фінансові форми звітності, порядок складання яких визначаються Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва». В Україні ця база формувалася за останні два десятиліття, в результаті впливу різних факторів, таких як економіка, політика, інтеграція, суспільство, вона постійно змінюється.

Запроваджено законодавство, мета якого є забезпечення нагляду за веденням бухгалтерського обліку та нагляду за правовими та господарськими відносинами між підприємствами та державою та між іншими організаціями. Тому дослідження нормативної та правової бази обліку таких складових як активи, власний капітал та зобов'язання підприємства є одним із головних завдань.

Українська система регулювання обліку представлена на рисунку 1.3.

Нормативне регулювання бухгалтерського обліку	
I рівень	Конституція України
II рівень	Закони та інші підзаконні нормативні акти
III рівень	Положення з бухгалтерського обліку та інші нормативні акти, прийняті центральними органами спеціальної компетенції (Міністерством фінансів України, Держкомстатом України та інші)
IV рівень	Розроблені та затверджені пропозиції щодо методики ведення бухгалтерського обліку з урахуванням особливостей та потреб окремих видів діяльності
V рівень	Робочі документи з питань організації та ведення бухгалтерського обліку та застосування облікової політики приймаються власником підприємства відповідно до нормативних документів, розроблених та затверджених уповноваженим державним органом

Рисунок 1.3 – Нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку в Україні

Джерело: побудовано автором на основі [5]

Особливість періоду становлення ринкових відносин знайшла своє втілення у формуванні міжнародно-правових норм, Податковому кодексі України, національних положень бухгалтерського обліку, чинного українського законодавства та інших відповідних нормативних актів, які описують методику формування балансів.

Найважливішим нормативним документом системи бухгалтерського обліку є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» [27]. Вище зазначений закон регулює ведення обліку та подання звітності, визначає основні бухгалтерські документи та реєстри, загальні вимоги до звітності, а також описує принципи, якими керуються суб'єкти господарювання в процесі діяльності. Його застосування дає змогу правильно відображати доходи, витрати та фінансовий результат підприємства.

Не малу роль у веденні обліку на підприємстві відіграють Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку – важливі нормативно-правові документи, котрі покладені у основу господарської діяльності бізнес-суб'єктів, вагоме значення має НП(С)БО №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [22].

Міжнародні стандарти фінансової звітності є ефективними інструментами, що забезпечують підвищення чіткості та прозорості інформації. Вони забезпечують належну основу для визначення дохідної та витратної частини, оцінюють активи і зобов'язання суб'єкта господарювання, допомагають зрозуміти та запобігти корпоративним ризикам, а також здійснити належне управління для підвищення ефективності та оцінки майбутніх можливостей та розвитку.

Українське законодавство що регулює бухгалтерський облік та фінансову звітність наголошується, що НП(С)БО ґрунтується на МСБО, тобто не повинен суперечити міжнародним стандартам. Це означає, що кожен НП(С)БО відповідає конкретним МСБО та МСФЗ, окрім НП(С)БО 16 «Витрати», який не має аналога в МСБО.

Основні розбіжності щодо методики формування показників балансу відповідно до НП(С)БО та МСФЗ наведено на рисунку 1.4.

Рисунок 1.4 – Розбіжності щодо методики формування показників балансу відповідно до НП(С)БО та МСФЗ

Джерело: побудовано автором на основі [14,24]

Слід зазначити, що нормативна база формування та складання Звіту про фінансовий стан є великою. Щоб звітність була правильною, необхідно впорядкувати економічну інформаційну наповненість активів і пасивів і господарських процесів, що відображаються в обліку.

Тому в результаті дослідження можемо зробити висновок, що законодавчі положення щодо методу загального формування Звіту про фінансовий стан забезпечують збалансованість інформації, в якій були введені наукові та обґрунтовані методи обробки та розкриття інформації для повного задоволення потреб зовнішні користувачі інформації, але є ряд проблем, котрі потребують подальшого розвитку та вдосконалення.

1.3 Теоретико-методичні основи складання Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства

Становлення обліку підтверджує завдання котре покладене на нього, а саме забезпечити об'єктивне визначення фінансового стану господарюючого суб'єкта та фінансових результатів. Одним із основних джерел інформації, котра забезпечить інформаційні потреби користувачів щодо фінансового становища є бухгалтерський баланс.

Бухгалтерський баланс є не тільки складовою частиною методу бухгалтерського обліку, а й його елементом; він є найважливішим бухгалтерським документом та важливим джерелом інформації для прийняття управлінських рішень, планування, процесу організації виробництва, проведення аналізу та контролю.

Баланс – це категорія бухгалтерського обліку, тому він повинен мати можливість читання та критичної оцінки з точки зору змісту, структури та розумного використання даних.

Термін «баланс» походить від латинського «bilanx», означаючи «двошальковий»; слово «libra» – ваги, разом це словосполучення позначають римські двошалькові терези (libra bilanx).

Як бухгалтерський термін, визначення «баланс» має два значення:

- рівність, збалансованість результатів двох протилежних значень, що виникає в рахунках, звітах і таблицях мають бути рівною за сумою: прибутки і витрати, дебет і кредити, активи і зобов'язання. У цьому значенні слово баланс

зберігає тісний зв'язок зі своїм початковим значенням: підсумок балансу ніби відповідає шалькам терезів;

– таблиця, що показує результати облікової реєстрації, грошову оцінку майнового становища бізнес-суб'єкта на конкретну дату, тобто наявні активи та пасиви, які знаходяться у його власності [4].

У другому значенні, як таблиця, що відображає статичний стан власності, а іноді й економічну динаміку, баланс має тісний зв'язок з первинним обліком, організацією, формою та методом. Більш ґрунтовно визначив поняття балансу відомий український вчений і економіст О. П. Рудановський, розглядаючи не просто як таблицю або вираження результатів реєстрації облікових записів, а як певний набір властивостей підприємства, які не залежать від методу їх відображення в обліку.

Даний звіт про фінансовий стан являє собою суму всіх розрахунків для кожного бізнес-суб'єкта, які підлягають грошовій оцінці, а саме сума основних та оборотних засобів, сума грошей, які знаходяться на підприємстві, його правовідносини з третіми особами та власниками: іншими словами – це права та обов'язки господарюючого суб'єкту, сума його витрат та доходів.

Вартісна оцінка грошових активів, економічних прав та їх витрат – представляє суму господарських зобов'язань і доходів, котрі постійно перебувають у рівновазі, незалежно від того, як ці об'єкти обліковуються.

Слово «баланс» має третє значення – коли воно використовується для кількісного порівняння певних економічних явищ, воно має зовсім інше значення.

Такі баланси можуть не дорівнювати активам і пасивам: активним торговим балансом є перевищення імпорту над експортом, пасивним перевищення попиту над наявними відповідними ресурсами, запасами і нематеріальними активами.

Кожному суб'єкту господарювання слід вести фінансову та господарську діяльність згідно нормативних актів. Для цього йому необхідні основні та оборотні засоби, нематеріальні активи, кошти, фінансові вкладення тощо.

Інформація про наявність та ліквідність складових балансу має надходити своєчасно та регулярно узагальнюватися, щоб забезпечити ефективність в

управлінні та контролі за збереженням виробничих матеріалів. З цієї причини економічні інструменти на підприємстві та джерела формування об'єднані у дві економічно однорідні групи, які відображаються в балансі. Аналізуючи зміст «балансу» в економічній категорії в середньовічній практиці, можемо констатувати наступне, що баланс у той час розумівся лише як перевірка, яка може забезпечити ефективну господарську діяльність.

На підтвердження є те, що різницю між дебетовою та кредитовою оборотністю списували на прибуток чи збиток, через арифметичні помилки. В економічній літературі знаходяться автори, котрі підтримують ідею тлумачення балансу або як елемента методу бухгалтерського обліку (Н.В. Дембінський, В.Г. Швець, П.Я. Хомін та ін.), або як документ, який має інформацію про фінансові результати підприємства (Л.В. Чижевська, В.В. Сопко, Кяран Уолш та ін.) наведено на рисунку 1.5.

Баланс як елемент методу бухгалтерського обліку	
Н.В. Дембінський	Бухгалтерський баланс є одним з прийомів узагальненого відображення на певну дату (найчастіше, на 1-ше число місяця) в грошовій оцінці стану засобів підприємства і джерел їх утворення.
П.Я. Хомін	Фінансова звітність представляє в собі самостійну систему подання даних, яка необхідна для забезпечення управлінської інформації та не може розглядатися як складова (елемент) бухгалтерського обліку. Зведення звіту до рівня елементів обліку є основною причиною того, що науковці не вивчили методіку формування його показників, тому до сьогодні не сформувалася система їх взаємозв'язку.
Баланс як одна з основних форм звітності	
В.В. Сопко	Бухгалтерський баланс відображається у вигляді таблиці, яка показує характеристики господарського майна на основі ознак продуктивності, поділеної за вартістю та характеристиками того самого майна.
Л.В. Чижевська	Бухгалтерський баланс є методом відображення, який дозволяє використовувати форму звітності для проведення грошових оцінок стану економічних засобів, власності і зобов'язань на певну дату у формі звітної таблиці, яка складається бухгалтером для внутрішніх і зовнішніх користувачів для здійснення управління та інвестицій.
Кяран Уолш	Бухгалтерський баланс – це відомість, яка прирівнюється до двигуна певної потужності, що виробляє певний вид енергії у вигляді прибутку.

Рисунок 1.5 – Вітчизняні та зарубіжні тлумачення терміну «баланс»

Джерело: побудовано автором на основі [12,24,28,33]

В основі балансу лежить припущення німецького вченого І. Ф. Шера про те, що баланс є рівністю активів і пасивів, не зважаючи на це, він також являє собою документ, який побудується у форматі рахунків у останній день операційного період. Видно, що ідеї німецької школи поступово запозичуються українськими вченими [25].

Чинний баланс України призначений не лише для відображення стану активів суб'єкта господарювання на конкретну дату та джерела їх формування, а й для отримання інформації, необхідної для управління компанії та для задоволення зовнішніх потреб користувачів, оподаткування, фінансових установ, банків, інвесторів тощо.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА СКЛАДАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО БАЛАНСУ (ЗВІТУ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН) ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства

За сучасних бізнес-умов, процес управління фінансовою та господарською діяльністю потребує гнучкої системи прийняття рішень. Основою системи є комплексний аналіз фінансового становища на основі звітності бізнесу. Будь яка діяльність підприємства не можлива без документального підтвердження облікової політики.

За суб'єктами господарювання закріплено право самостійно визначати облікову політику, яка буде враховувати специфіки діяльності, інформаційні потреби основних користувачів звітності та відповідно до обраної концептуальної основи. Ознайомившись та проаналізувавши діючу на підприємстві облікову політику можна стверджувати, що вона складена відповідно всіх вимог та повністю відображає діяльність господарюючого суб'єкту.

Об'єктом розгляду є Товариство з обмеженою відповідальністю «Сумські телекомсистеми». Основним видом діяльності якого є надання послуг у сфері провідного електрозв'язку.

Досліджуване підприємство є недержавним статутним суб'єктом, метою діяльності якого є комерційна діяльність, яка спрямована на одержання відповідного прибутку.

Аналіз проведений на підставі Статуту дає змогу проаналізувати організаційні моменти діяльності, а фінансова звітність за 2019-2021 роки – економічно-виробничі показники. Фінансова звітність ТОВ «Сумські телекомсистеми» представлена в Додатку А.

Основні організаційні аспекти діяльності ТОВ «Сумські телекомсистеми» представлені на рисунку 2.1

Організаційні аспекти діяльності ТОВ «Сумські телекомсистеми»	
Предмет діяльності	Надання послуг, виконання робіт з метою отримання прибутку та реалізація соціально-економічних інтересів учасників Товариства.
Види діяльності	Основним вид діяльності у сфері проводового електрозв'язку, а також виробництво обладнання зв'язку, електромонтажні роботи та інші будівельно-монтажні роботи.
Вищий орган	Збори учасників Товариства.
Виконавчий орган	Директор Товариства, що несе відповідальність, за діяльність організації, а також видає розпорядження, накази, затверджує штатний розклад та іншу документацію, яка визначає обов'язки працівників.
Трудовий колектив	Трудові відносини з найнятими працівниками включаючи питання прийняття та звільнення, визначення робочого часу та відпочинку, гарантій та компенсацій, регулюються законодавством України по працю, колективною угодою та трудовим договором.
Облік і звітність	Товариство веде бухгалтерський, податковий облік результатів своєї діяльності та подає статистичну звітність у встановлені терміни.

Рисунок 2.1 – Організаційні аспекти діяльності ТОВ «Сумські телекомсистеми»

Джерело: побудовано автором

Не залежно від форми власності й особливостей, щодо галузі, діяльність підприємства не можлива без наявності активів, які складаються з двох компонентів: необоротні та оборотні активи.

Для проведення аналізу даних компонентів необхідно враховувати показники вартісного виміру та структури за часовий діапазон, що становить три роки. На основі даних, які наведені в таблиці 2.1. буде проведений даний аналіз. Для повної оцінки фінансового становища господарюючого суб'єкта необхідний порівняльний аналіз. Зазначимо, що порівняльний аналіз балансу проводиться двома способами: проведенням горизонтального та вертикального аналізу.

Порівняльно-аналітичний підхід доцільно використовувати для формування висновків про загальний стан бізнесу, виділення найважливіших показників впливу на прибуток і доцільність прийнятих рішень щодо результатів фінансової діяльності виходячи з конкретних цілей і завдань [8].

В основі горизонтального аналізу балансу лежать аналітичні таблиці, у яких абсолютні показники балансу доповнюються динамічними показниками. Відповідно, результати горизонтального аналізу різних складових балансу ТОВ «Сумські телекомсистеми» за 2019-2021 рр. представлені в таблиці. 2.1.

Таблиця 2.1 – Горизонтальний аналіз окремих компонент балансу ТОВ «Сумські телекомсистеми» за 2019–2021 рр.

Показники балансу	Зміни (+/-)			2021/2019 р.	
	2019	2020	2021		
Актив	тис. грн.	тис. грн.	тис. грн.	у %	тис. грн.
I. Вартість необоротних активів	5965,4	5519,1	6994,4	117,2	1029
Сума нематеріальних активів	0,1	-	-	-	-
Розмір незавершених капітальних інвестицій	132,5	753,6	1668,7	1259,4	1536,2
Вартість основних засобів	4130,4	3063,1	2435,5	59,0	-1694,9
Розмір довгострокових фінансових інвестицій	1702,4	1702,4	2890,2	169,8	1187,8
II. Оборотні активи	2492,9	2765,9	1631,7	65,5	-861,2
Вартість запасів	1274,8	1305	682,8	53,6	-592
Розмір дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги	652,1	388	367,3	56,3	-284,8
Розмір дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом	3,1	2	7,6	245,2	4,5
Розмір іншої поточної дебіторської заборгованості	357,6	761	323,4	90,4	-34,2
Сума грошей та їх еквівалентів	67,4	172,7	116,3	172,6	48,9
Понесені витрати майбутніх періодів	84,9	67,8	56,1	66,1	-28,8
Вартість інших оборотних активів	53	69,4	78,2	147,5	25,2
Валюта балансу	8458,3	8285	8626,1	102,0	167,8

Джерело: побудовано автором на підставі звітності підприємства

Аналіз даних таблиці 2.1 дає змогу констатувати, що валюта балансу у 2021 році зросла на 2% порівняно з 2019 роком за рахунок збільшення вартості необоротних активів на 17,2% та зменшення суми оборотних активів на 34,5%. Отримані результати констатують, що економічне зростання та ринкова активність посилюються через збільшення кількості неліквідних активів.

Аналіз активів повинен бути доповнений аналізом зобов'язань бізнес-суб'єкта, дана інформація узагальнена в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Склад та структура пасивів ТОВ «Сумські телекомсистеми»

Показники балансу	Зміни (+/-)			2021/2019 р.	
	2019	2020	2021		
Пасив	тис. грн.	тис. грн.	тис. грн.	у %	тис. грн.
I. Вартість власного капіталу	4504,8	4584,3	4947	109,8	442,2
Розмір зареєстрованого (пайового) капіталу	4220,0	4220,0	4220	100,0	0
Сума нерозподіленого прибутку	284,8	364,3	727	255,3	442,2
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	2951,3	2773	2142,2	72,6	-809,1
III. Поточні зобов'язання і забезпечення	1002,2	927,7	1536,9	153,4	534,7
Розмір поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги	556,3	494,4	682,8	122,7	126,5
Розмір поточної кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом	196,3	132,2	255,6	130,9	60,3
Сума інших поточних зобов'язань	249,6	301,1	598,5	239,8	348,9
Валюта балансу	8458,3	8285	8626,1	102,0	167,8

Джерело: побудовано автором на підставі звітності підприємства

Валюта балансу зросла за рахунок збільшення вартості власного капіталу на 9,8%. Вартість поточних зобов'язань та резервів зросла на 53,4% за рахунок проблем із залученням довгострокових кредитів. У 2021 році довгострокові зобов'язання зросли на 25%. Дана ситуація може бути викликана зменшенням корпоративних інвестиційних проектів.

Другим компонентом є вертикальний аналіз, який у свою чергу розглядає відносні показники звіту про фінансовий стан, які використовуються для розрахунку абсолютних показників.

Вертикальний метод аналізу приймає валюту балансу за 100%, а кожна стаття фінансового звіту виражається у відсотках від прийнятої базової вартості. При аналізі слід звернути увагу на елемент з найбільшою вагою, який представляє проблему підприємства.

У таблиці 2.3 представлено вертикальний аналіз складових активу ТОВ «Сумські телекомсистеми» за 2019–2021 рр.

Таблиця 2.3 – Вертикальний аналіз складових активу ТОВ «Сумські телекомсистеми» за 2019–2021 рр.

Показники балансу	Питома вага, %			Зміна за структурою за 2021 до 2019 р. у %
	2019	2020	2021	
Актив	тис. грн.	тис. грн.	тис. грн.	
I. Вартість необоротних активів	70,5	66,6	81,1	10,6
Розмір незавершених капітальних інвестицій	1,6	9,1	19,3	17,8
Вартість основних засобів	48,8	37,0	28,2	-20,6
Розмір довгострокових фінансових інвестицій	20,1	20,6	33,5	13,4
II. Оборотні активи	29,5	33,4	18,9	-10,6
Вартість запасів	15,1	15,8	7,9	-7,2
Розмір дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги	7,7	4,7	4,3	-3,5
Розмір іншої поточної дебіторської заборгованості	4,2	9,2	3,8	-0,5
Сума грошей та їх еквівалентів	0,8	2,1	1,4	0,6
Витрати майбутніх періодів	1,0	0,8	0,7	-0,4
Вартість інших оборотних активів	0,6	0,8	0,9	0,3
Валюта балансу	100,0	100,0	100,0	0,0

Джерело: побудовано автором

Проаналізувавши дані таблиці 2.3 можемо стверджувати, що сума необоротних активів у 2021 році зросла порівняно з 2019 роком на 10,6%, а оборотних – знизилась на 10,6%. Найбільшу частку серед необоротних активів складають довгострокові фінансові інвестиції та незавершені капітальні інвестицій, які за період зросли, а інші складові необоротних активів зменшилися.

Процес аналізу показав, що зниження питомої ваги оборотних активів відбулося за рахунок вартості виробничих запасів, яка зменшилася на 7,1%. Пропорції решти активів балансу дещо зміщені в бік зменшення або збільшення, але не є суттєвими.

У таблиці 2.4 представлено вертикальний аналіз структури пасиву ТОВ «Сумські телекомсистеми» за 2019–2021 рр..

Таблиця 2.4 – Вертикальний аналіз структури пасиву «Звіту про фінансовий стан» ТОВ «Сумські телекомсистеми» за 2019–2021 рр..

Показники балансу	Питома вага, %			Зміна за структурою за 2021 до 2019 р. у %
	2019	2020	2021	
Пасив	тис. грн.	тис. грн.	тис. грн.	
I. Вартість власного капіталу	53,3	55,3	57,4	4,1
Розмір зареєстрованого (пайового) капіталу	49,9	50,9	48,9	-1,0
Сума нерозподіленого прибутку	3,4	4,4	8,4	5,1
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	34,9	33,5	24,8	-10,1
III. Поточні зобов'язання і забезпечення	11,9	11,2	17,8	6,0
Розмір поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги	6,6	6,0	7,9	1,3
Розмір поточної кредиторської заборгованості за розрахунками з бюджетом	2,3	1,6	3,0	0,7
Сума інших поточних зобов'язань	3,0	3,6	6,9	4,0
Валюта балансу	100,0	100,0	100,0	0,0

Джерело: побудовано автором

За аналізований період питома вага власного капіталу та поточних зобов'язань зросла на 4% та 6% відповідно. Розмір довгострокових зобов'язань та резервів зменшилися на 10%. Для більш детального аналізу представимо структуру статей Балансу графічно (рисунок 2.2).

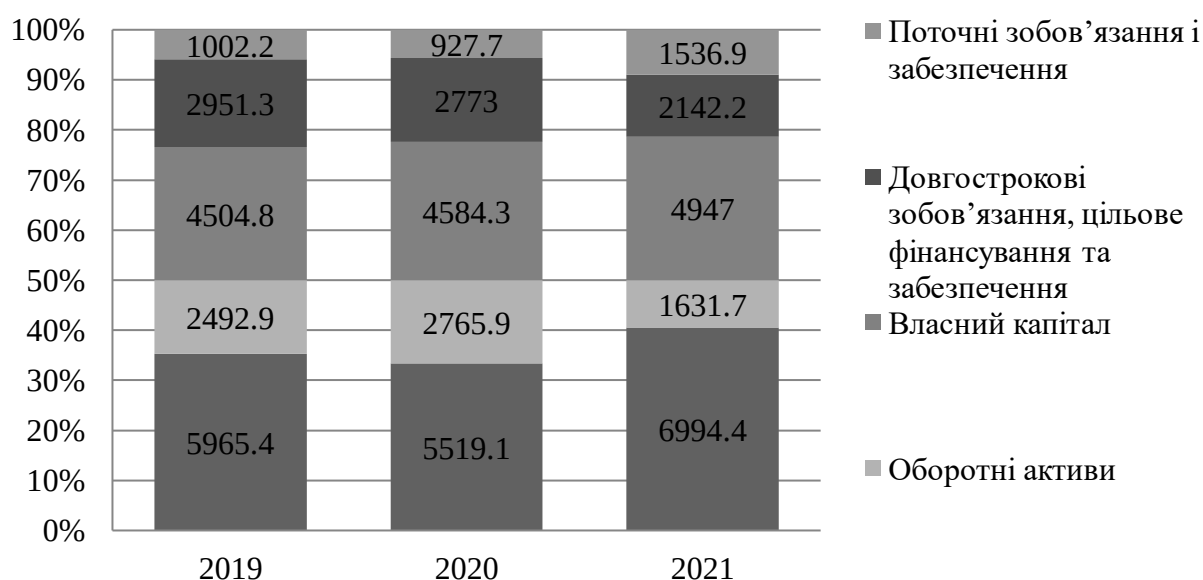

Рисунок 2.2 – Структура статей балансу ТОВ «Сумські телекомсистеми» за 2019–2021 рр., тис. грн.

Джерело: побудовано автором

Зведемо основні дані порівняльного аналізу балансу ТОВ «Сумські телекомсистеми» за 2019-2021 рр. в одну діаграму, котра зображена на рисунку 2.3.

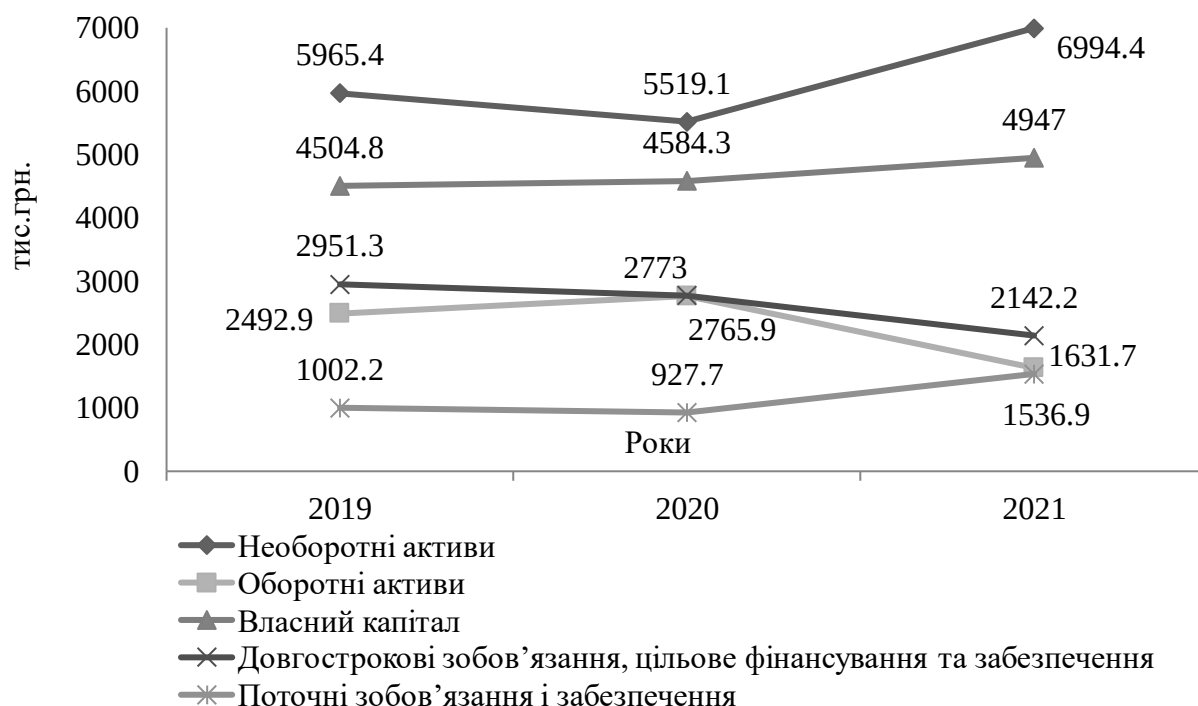

Рисунок 2.3 – Аналітично-порівняльний баланс ТОВ «Сумські телекомсистеми» за 2019–2021 рр., тис. грн.

Джерело: побудовано автором

Аналіз фінансового становища ТОВ «Сумські телекомсистеми» за 2019-2021 роки показує, що баланс підприємства є ліквідним; за структурою баланс є задовільним; підприємство є платоспроможним, незважаючи, що поодинокі показники знизилися, ми вважаємо, що падіння не було великим і рівномірність цього зниження може вказувати на те, що ці явища були спричинені факторами із зовні, такими як інфляція.

Банкрутство є досить поширеним явищем. Наразі відсутні методи надійні методи для проведення діагностики та недосконала діяльність фінансового менеджменту сприяє тому, що велика кількість перспективних підприємств в Україні знаходяться під загрозою банкрутства.

На конкурентному ринку важливим завданням менеджменту є виявлення загроз, які пов'язані з банкрутством, а також розробка системи для запобігання даної ситуації.

Дані Звіту про фінансовий стан дають змогу отримати важливу фінансову та аналітичну характеристику бізнесу (оцінка ліквідності компанії, фінансова залежність від зовнішніх ресурсів, ефективне використання активів) [20].

Основними показниками, які забезпечують аналіз фінансової стійкості суб'єктів господарювання, є показники котрі наведено на рисунку 2.4.

Рисунок 2.4 – Система показників для проведення аналізу фінансової стійкості підприємства

Джерело: побудовано автором [7,36]

В процесі діагностики ймовірності банкрутства господарюючими суб'єктами використовується два види методу, а саме кількісний чи якісний [21].

Особливістю кількісного методу є використання зарубіжних та вітчизняних факторних моделей, де факторами є окремі показники фінансової діяльності фірми.

Для більш ефективного аналізу ймовірності банкрутства підприємства були обрані чотири зарубіжні моделі, котрі схематизовано на рисунку 2.5.

П'ятифакторна модель Альтмана Е. (1968 рік)

$Z = 1,2x_1 + 1,4x_2 + 3,3x_3 + 0,6x_4 + 1,0x_5$, де x_1 – оборотний капітал до валюти балансу; x_2 – нерозподілений прибуток до валюти балансу; x_3 – валовий прибуток до валюти балансу; x_4 – вартість власного капіталу до вартості всіх зобов'язань; x_5 – дохід від реалізації до валюти балансу.	Якщо значення $Z < 1,8$ – дуже висока ймовірність банкрутства; $1,81 < Z < 2,7$ – висока; $2,71 < Z < 2,99$ – можлива; $Z > 3$ – дуже низька.
---	---

Модель Ліса Р. (1972 рік)

$Z = 0,063x_1 + 0,092x_2 + 0,057x_3 + 0,001x_4$, де x_1 – оборотний капітал до валюти балансу; x_2 – прибуток від реалізації до валюти балансу; x_3 – нерозподілений прибуток до валюти балансу; x_4 – власний капітал до позичкового капіталу.	Якщо значення $Z < 0,037$ – ймовірність банкрутства висока; $Z = 0,037$ – граничне значення; $Z > 0,037$ – низька ймовірність.
--	---

Модель Таффлера Р. (1977 рік)

$Z = 0,53x_1 + 0,13x_2 + 0,18x_3 + 0,16x_4$, де x_1 – прибуток від реалізації продукції до короткострокових зобов'язань; x_2 – оборотні активи до зобов'язань; x_3 – короткострокові зобов'язання до валюти балансу; x_4 – власний капітал до позичкового капіталу.	Якщо значення $Z < 0,2$ – ймовірність банкрутства досить висока; $0,2 < Z < 0,3$ – можлива; $Z > 0,3$ – дуже низька.
--	---

Модель Спрінггейта Г. (1978 рік)

$Z = 1,03x_1 + 3,07x_2 + 0,66x_3 + 0,4x_4$, де x_1 – частка оборотного капіталу в структурі активів; x_2 – чистий прибуток до оподаткування до сукупних активів; x_3 – чистий прибуток до виплати відсотків до поточних зобов'язань; x_4 – дохід від реалізації продукції до валюти балансу.	Якщо значення $Z < 0,862$ – ймовірності банкрутства висока; $Z = 0,862$ – граничне значення; $Z > 0,862$ – ймовірності банкрутства відсутня.
---	---

Рисунок 2.5 – Зарубіжні моделі діагностики ймовірності банкрутства

Джерело: побудовано автором на підставі [15,34,38,39]

Проаналізовано найбільш поширені в зарубіжних країнах методи діагностики ймовірності банкрутства, головною перевагою яких можна відзначити те, що вони прості в обчисленні та можуть використовуватися для зовнішньої діагностики та аналізу.

Головним недоліком цих іноземних моделей є те, що вони засновані лише на дослідженнях американських і західноєвропейських компаній.

Вагові коефіцієнти не адаптовуються до сучасних умов української економічної трансформації та не враховують специфіку становища українських підприємств, а саме суттєвий вплив на формування фінансових показників має система обліку, податкове законодавство, інфляція, різна галузева приналежність. Вище зазначені моделі мають багато очевидних обмежень, використання їх доречне лише, як допоміжний інструмент діагностики банкрутства [17].

На підставі фінансової звітності ТОВ «Сумські телекомсистеми» за 2019-2021 роки проведемо оцінку ймовірності банкрутства з використанням іноземних моделей, результати даної оцінки наведені в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Розрахунок ймовірності банкрутства ТОВ «Сумські телекомсистеми» за 2019-2021 роки за зарубіжними методиками

Рік	Зарубіжні моделі визначення ймовірності банкрутства			
	П'ятифакторна модель Альтмана Е.	Модель Ліса Р.	Модель Таффлера Р.	Модель Спрінгейта Г.
2019	$Z = 1,79$ ймовірність понад 80%	$Z = 0,138$ ймовірність низька	$Z = 5,98$ ймовірність низька	$Z = 1,03$ ймовірність відсутня
2020	$Z = 2,15$ ймовірність від 40% до 50%	$Z = 0,168$ ймовірність низька	$Z = 7,73$ ймовірність низька	$Z = 1,07$ ймовірність відсутня
2021	$Z = 2,28$ ймовірність від 40% до 50%	$Z = 0,151$ ймовірність низька	$Z = 4,63$ ймовірність низька	$Z = 1,12$ ймовірність відсутня

Джерело: побудовано автором

Згідно з таблицею 2.5 оцінка ймовірності банкрутства ТОВ «Сумські телекомунікаційні системи» за іноземними моделями не дає чіткого висновку про економічне становище бізнес-суб'єкта, оскільки результати досліджень різні. На відміну від п'яти факторної моделі Альтмана, де аналізована фірма вважалася майже банкрутами, модель Ліса Р., Таффлера Р. та Спрінгейта Г. відкидають можливість банкрутства ТОВ «Сумські телекомунікаційні системи». Таким чином, можна сказати, що іноземні моделі прогнозування неплатоспроможності не можуть бути використані для оцінки українського бізнесу, оскільки вони не враховують стан української економіки і тому можуть бути оманливими [32].

Багато вітчизняних економістів та науковців намагалися розробити моделі банкрутства, які б підходили до українських реалій, розглянемо їх застосування для ТОВ «Сумські телекомсистеми» (рисуюнок 2.6).

Модель Терещенка О.О. (2004 рік)

$Z = 1,2x_1 + 0,08x_2 + 10,0x_3 + 5,0x_4 + 0,3x_5 + 0,1x_6,$ де x_1 – грошові надходження до зобов'язань; x_2 – валюта балансу до зобов'язань; x_3 – чистий прибуток до середньорічної суми активів; x_4 – прибуток до доходу від реалізації; x_5 – виробничі запаси до доходу від реалізації; x_6 – дохід від реалізації до основного капіталу.	Якщо $Z > 2$ – не загрожує банкрутство, $1 < Z < 2$ – фінансова стійкість порушена, $0 < Z < 1$ – існує загроза банкрутства.
--	---

Коефіцієнт Бівера

$\text{Коефіцієнт Бівера} = \frac{\text{ЧП} - \text{НА}}{\text{ДЗ} + \text{ПЗ}}$ де ЧП і НА – чистий прибуток і нарахована амортизація; ДЗ і ПЗ – довгострокові і поточні зобов'язання.	Якщо значення КБ $> 0,4$ банкрутство не загрожує, КБ $< 0,2$ – формування незадовільної структури балансу.
---	--

Модель Матвійчука А.В. (2005 рік)

$Z = 0,033x_1 + 0,268x_2 + 0,045x_3 + 0,018x_4 + 0,004x_5 + 0,015x_6 + 0,702x_7$ де x_1 – коефіцієнт мобільності активів; x_2 – коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості; x_3 – коефіцієнт оборотності власного капіталу; x_4 – коефіцієнт окупності активів; x_5 – коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами; x_6 – концентрації залученого капіталу; x_7 – коефіцієнт покриття боргів власним капіталом.	Якщо $Z < 1,104$ – виникає ймовірність фінансової кризи; $Z > 1,104$ – фінансовий стан задовільний і низька ймовірність банкрутства.
--	--

Рисуюнок 2.6 – Вітчизняні моделі діагностики ймовірності банкрутства

Джерело: побудовано автором на підставі [13,30,31]

Найбільш відомими вітчизняними моделями є модель Терещенка, Матвійчука та Бівера. Вище перераховані моделі ґрунтуються на вітчизняній практиці та враховують економічні показники української економіки. Модель Терещенка дає змогу розраховувати ймовірність банкрутства у різних галузях. Модель Матвійчука найкраще оцінює фінансово-економічну ситуацію фірми, адже розроблялася з урахуванням особливостей перехідної економіки [30]. Ознайомитися з результатами оцінки ймовірності банкрутства ТОВ «Сумські телекомсистеми» з використанням вітчизняних моделей можемо в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Розрахунок ймовірності банкрутства ТОВ «Сумські телекомсистеми» за 2019–2021 рр. за допомогою вітчизняних моделей

Рік	Вітчизняні моделі визначення ймовірності банкрутства		
	Модель Терещенка О.О.	Коефіцієнт Бівера	Модель Матвійчука А.В.
2019	$Z = 1,63$; фінансова стійкість порушена	$KB = 0,02$; формування незадовільної структури балансу	$Z = 2,859$; фінансовий стан задовільний і низька ймовірність банкрутства
2020	$Z = 1,65$; фінансова стійкість порушена	$KB = 0,01$; формування незадовільної структури балансу	$Z = 2,793$; фінансовий стан задовільний і низька ймовірність банкрутства
2021	$Z = 1,73$; фінансова стійкість порушена	$KB = 0,07$; формування незадовільної структури балансу	$Z = 2,691$; фінансовий стан задовільний і низька ймовірність банкрутства

Джерело: побудовано автором

Таким чином, дослідження показує, що на даний момент компанії не загрожує банкрутство. Проте ТОВ «Сумські телекомсистеми» має негативну тенденцію зростання даного показника для всіх розглянутих моделей ідентифікації вітчизняної фінансової кризи.

Причиною таких отриманих результатів є сильна довгострокова стратегія розвитку та державна підтримка, результатом чого є підвищення інвестиційної привабливості галузі.

Ефективними діями щодо запобігання антикризового становища бізнес-суб'єкта є грамотне фінансове управління, в основу якого буде покладено своєчасне виявлення негативних тенденцій та вживання антикризових фінансових заходів, що будуть спрямовані на поновлення природного розвитку бізнесу.

2.2 Методика підготовки та складання бухгалтерського балансу на господарюючого суб'єкта

Баланс представляє собою основний звітний документ бізнес-суб'єкта, що відображає його фінансовий та економічний стан на конкретну дату. Це дає змогу

оцінити найважливіші характеристики бізнесу. Цей процес оцінювання називається зчитуванням балансу.

Уміння читати баланс є важливою кар'єрною характеристикою, що допомагає складати прогностні баланси та керувати найважливішими фінансовими параметрами бізнесу. Крім того, можливість читати фінансові звіти допомагає фінансовим аналітикам скласти реалістичне уявлення про фінансовий стан і виробничу діяльність інших компаній [40].

Всі підприємства регулярно складають звіти про свою фінансово-господарську діяльність. ТОВ «Сумські телекомсистеми» – суб'єкт малого підприємництва, на нього поширюється НП(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва», тому підприємство заповнюють баланс за формою, яка зазначена у вище згаданому нормативі (форма №1-м).

Згідно із чинним українським законодавством передбачено, що всі підприємства складають баланс на останній день звітного періоду (квартального або річного). Залишок на останній день кварталу або року дорівнює залишку балансу на перший день наступного звітного періоду.

Вихідні дані, на підставі яких складають баланс, представляють собою залишок на синтетичних рахунках на початок року та кінець звітного періоду. Оборотно-сальдова відомість є найбільш зручним зведеним реєстром для складання Звіту про фінансовий стан, оскільки дає можливість підприємствам самостійно обирати форму вище зазначеного документа.

Перш ніж складати баланс, необхідно зробити реформацію балансу, щоб витрати та доходи можна було обліковувати з нуля в наступному році. Дані заходи регулюються нормативними та правовими актами, котрі відповідають за ведення обліку та подання звітності, а також визначають методи ведення обліку, які ґрунтуються на подвійному записі.

Перед складанням річних балансів необхідна низка процедур, які виконують бухгалтери ТОВ «Сумські телекомсистеми» (рисунки 2.7).

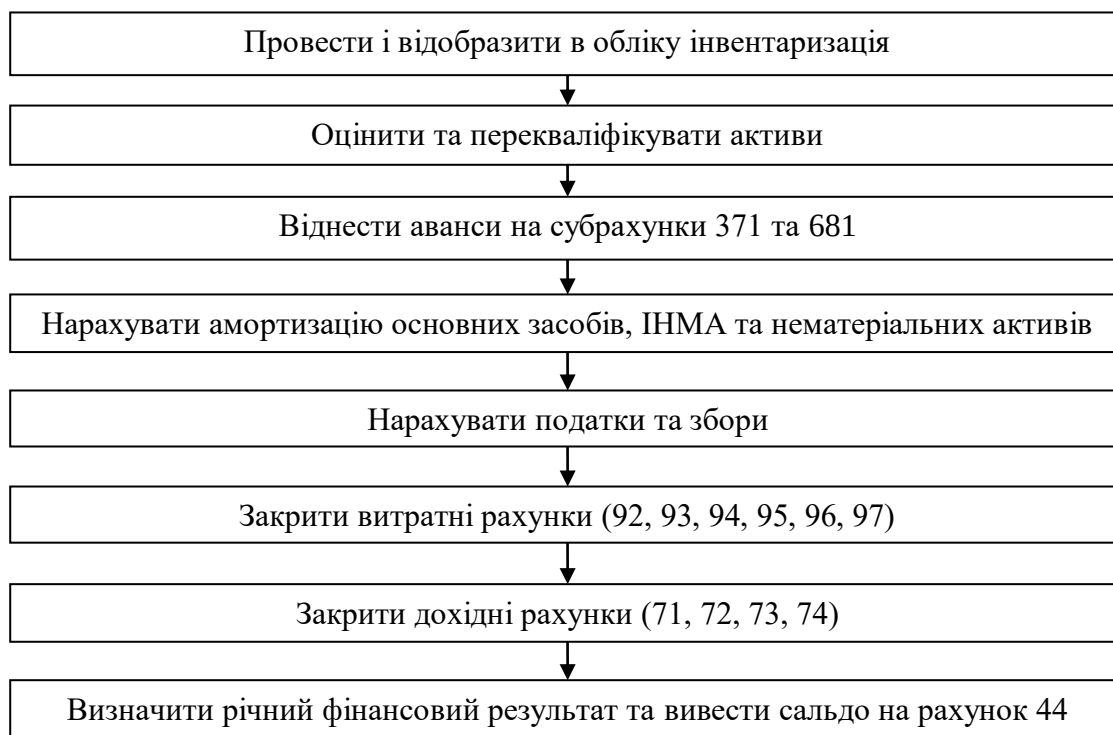

Рисунок 2.7 – Процедури підготовки до формування балансу

Джерело: побудовано автором

1. Результати річної інвентаризації необхідно відобразити в обліку, оскільки вона повинна бути проведена до складання річного звіту, а певні операції можна відобразити після її завершення.

2. Враховуючи результати інвентаризації, можлива перекласифікація активів та зобов'язань, списати або розрахувати чи відкоригувати резерви, коли це необхідно. Дані процедури проводять оскільки такі необоротні активи, як довгострокова дебіторська заборгованість, не мають обліковуватися у складі поточних активів. Те саме стосується і довгострокових зобов'язань, котрі не можуть включати поточні зобов'язання. Даним змінам необхідно знайти відображення в обліку.

3. За умови, якщо підприємство при розрахунках з контрагентом не використовує рахунки виданих та отриманих авансів (тобто «згортає»), то на дату річного Балансу необхідно розгорнути відповідні статті (розподілити аванси на відповідні субрахунки 371 і 681).

4. Необхідно нарахувати амортизаційні знос на основні засоби, інші необоротні матеріальні і нематеріальні активи.

5. Підприємству слід відобразити сплачені суми податків та зборів за звітний період.

6. Проводиться закриття рахунків поточних витрат (92, 93, 94, 95), які повністю відносяться на витрати діяльності того періоду, в якому вони понесені, необхідно закрити інші (неопераційні) витрати (97) за рахунок віднесення їх сум на дебет фінансових результатів (рахунок 79).

7. Закрити дохідні рахунки 7го класу, шляхом віднесення кредитового сальдо на фінансовий результат (рахунок 79).

8. Шляхом перенесення залишку рахунка 79 на відповідний субрахунок рахунку 44, визначити фінансовий результат суб'єкта господарювання.

Основна мета складання Балансу – надати користувачам правдиву та достовірну інформацію про майно та фінанси бізнес-суб'єкта, а також визначити фінансовий результат за звітний період та провести аналіз ефективності господарювання даного суб'єкта. Щоб забезпечити ці та інші запити на інформацію, діяльність підприємства повинна бути належним чином організовані та виконані завершальні роботи.

Як зазначалося раніше, баланс — звітність, котра надає інформацію щодо фінансового стану бізнес-суб'єкта, стан активів, зобов'язань та власного капіталу, якими підприємство володіє на певну дату [17]. У балансі відображаються господарські засоби за їх складом і місцем розташування з одного боку, і господарські засоби за їх призначенням і джерелом утворення з іншого боку. У балансі всі активи агрегуються і групуються в грошовому вираженні.

Оскільки баланс відображає тільки стан майна, тобто показник відображається статично, а не динамічно, він не показує використання та рух засобів і джерел. Дана інформація знаходиться в поточних облікових даних і облікових систем. На рисунку 2.8 зображено чинну структуру балансу.

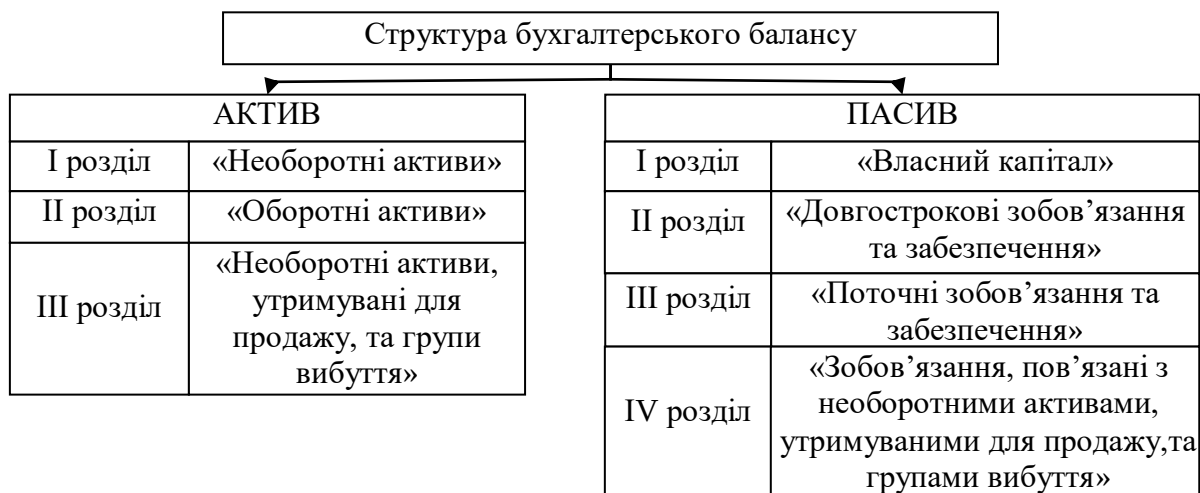

Рисунок 2.8 – Чинна структура Звіту про фінансовий стан

Джерело: побудовано автором на підставі [26]

Для правильно складеного балансу необхідно дотриматись нижчезазначених правил:

1. У балансі враховуються лише ті активи, вартість котрих є можливість достовірно визначити та за якими очікується майбутні економічні вигоди.
2. Витрати на створення та придбання активів, яких неможна відображати у Звіту про фінансовий стан, входять до складу витрат звітного періоду.
3. Зобов'язання знаходять відображення в балансі лише за умови достовірності результатів оцінки та можливого зменшення економічної вигоди після погашення в майбутньому.
4. Власний капітал відображають в балансі разом із зобов'язаннями або активами, які викликають його зміни.
5. Рядки з кодами, що закінчуються цифрами «0» і «5», включаються до підсумків відповідної частини балансу.

Розглянемо актуальну методику складання Звіту про фінансовий стан, який складається із активів та пасивів.

Термін «актив» від латинської мови означає діючий, той, що діє. Це предмет, який сам по собі або з його допомогою виконує певну дію.

Сьогодні доволі важко визначити, що саме розуміли автори під таким поняттям як «актив». Деякі автори значно спростили визначення поняття, не

розкривали його повного змісту, а інші дали більш широке визначення, передбачаючи певні особливості конкретних сфер діяльності.

У фінансово-бухгалтерській та економічній літературі поняття активу часто ототожнюють з такими категоріями, як ресурс, майно, нерухомість, економічний інструмент, капітал, економічний ресурс тощо. Економічний словник трактує актив як майно особи, котре має грошову оцінку та приносить дохід у виробничій або комерційній діяльності підприємства [16].

Під так званими «активами» розуміють економічні ресурси, отримані підприємством внаслідок попередньої господарської діяльності, які в майбутньому повинні приносити дохід або інші економічні вигоди [15].

Актив у складі балансу відображає вартісні показники майна підприємства, тобто балансову вартість майна. Економісти дають подібне визначення, згідно з яким активи є частиною балансу, що відображає в грошовому виразі матеріальні та нематеріальні цінності, що належать підприємствам, та відображає їх склад, розміщення, а також використання

Актив трактується по різному, але ніхто не дає тотожне пояснення щодо сутності активів.

Однією з обов'язкових ознак є прибуток від використання, в іншому це не є принциповим, оскільки більшу увагу приділяють саме можливості контролювати ці ресурси. Це призвело до нечіткого розуміння активів, що змушує бухгалтерів приймати власні рішення про те, що включати до бізнес-активів, а також до неузгодженості під час роботи з іноземними партнерами.

Багато наукових праць присвячено вивченню та удосконаленню тлумачень активів. Активи використовуються в різних дисциплінах як економічна категорія, тому вчені та дослідники пояснюють це поняття в рамках своїх галузей дослідження, таких як управління бізнесом або бухгалтерський облік.

На рисунку 2.9 узагальнено трактування активів, які найчастіше зустрічаються в економічній літературі.

Щодо визначення активів у законодавчих актах, то їхнє розуміння «активу» часто різниться. Активи часто ототожнюють із ресурсами або власністю. Ми

вважаємо, що існує необхідність у чіткому визначенні активу з урахуванням мети використання.

Трактування поняття «актив» в економічній літературі	
Урбан Н.М.	Актив — це економічний ресурс, який контролюється бізнесом, сформований за рахунок інвестованого капіталу, має визначену вартість, продуктивність і здатність генерувати дохід, циклічно використовується та залежить від факторів часу, ризику та ліквідності.
Рудюк Г.Г.	Активи є обліковою категорією господарського обліку. Вартість матеріальних і нематеріальних активів, що належать суб'єктам господарювання, і вони використовуються за цільовим призначенням на кожному етапі властивого їм безперервного руху (обігу) у фінансових і господарської діяльності підприємства.
Горецька Л.Л.	Актив — це група майна та майнових прав, які мають об'єктивну грошову вартість, що виникає внаслідок його використання, використання та розпорядження, і належать до групи майна та майнових прав, які підприємство контролює над економічними вигодами, які воно очікує отримати від його використання.

Рисунок 2.9 – Трактування поняття «актив» в економічній літературі

Джерело: побудовано автором на підставі [11,37]

Перша частина активу – «Необоротні активи», базується на залишках на рахунках, що належать до першої категорії Плану рахунків. Розглянемо методику формування даного розділу (рисунок 2.10).

Методика формування статей I розділу «Необоротні активи»		
Назва статті	Код рядка	Вихідні дані
Нематеріальні активи	1000	Ряд. 1001 - ряд. 1002
- первинна вартість	1001	Дт 12
- накопичена амортизація	1002	Кт 133
Незавершені капітальні інвестиції	1005	Дт 15
Основні засоби	1010	Ряд. 1011 - ряд. 1012
- первинна вартість	1011	Дт 101-109, Дт 11
- знос	1012	Кт 131, 132
Інвестиційна нерухомість	1015	Дт 100
Довгострокові біологічні активи	1020	Дт 161-166 Кт 134
Довгострокові фінансові інвестиції:	1030	Дт 141
Інші необоротні активи	1090	Дт 184
Всього за розділом I	1095	р. 1000 + р. 1005 + р. 1010 + р. 1015 + р. 1020+ р. 1030 + р. 1090

Рисунок 2.10 – Методика формування розділу «Необоротні активи»

Джерело: побудовано автором

На рисунку 2.11 сформована методика формування показників другого розділу – «Оборотних активів».

Методика формування статей II розділу «Оборотні активи»		
Назва статті	Код рядка	Вихідні дані
Запаси	1100	Дт 20, 22, 23, 25, 27 28 (крім Дт 286)
Поточні біологічні активи	1110	Дт 21
Дебіторська заборгованість за роботи, послуги	1125	Дт 36, 34, Кт 38
Дебіторська заборгованість по розрахунках з бюджетом	1135	Дт 641, 642
у т.ч. податок на прибуток	1136	Дт 641
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	Дт 63, 65, 66, 68, 372-376, 377 – Кт 38
Поточні фінансові інвестиції	1160	Дт 352
Гроші і їх еквіваленти	1165	Дт 30, 31, 333, 334, 351
Витрати майбутніх періодів	1170	Дт 39
Інші необоротні активи	1190	Дт 331, 332, 643, 644
Всього за розділом II	1195	р. 1100 + р. 1110 + р. 1125 + р. 1135 + р. 1155 + р. 1160 + р. 1165 + р. 1170 + р. 1190

Рисунок 2.11 – Методика формування розділу «Оборотні активи»

Джерело: побудовано автором

Розглянемо методику формування «Необоротних активів, утримуваних для продажу, та групи вибуття», яка має на меті відобразити вартість необоротних активів і груп вибуття, утриманих для продажу (рис. 2.12.)

Методика формування статей III розділу балансу		
Назва статті	Код рядка	Вихідні дані
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, і групи вибуття	1200	Дт 286
Баланс	1300	р. 1095 + р. 1195 + р. 1200

Рисунок 2.12 – Методика формування розділу «Необоротні активи, утримувані для продажу, і групи вибуття»

Джерело: побудовано автором

Підсумком трьох розділів активу є Баланс, який відображають на рядку 1300.

Показники відображені в пасиві балансу, дають можливість визначити, які зміни відбулися в структурі капіталу власного капіталу та кредитів, скільки короткострокових і довгострокових коштів залучено в обіг підприємства, тобто пасиви вказують, джерела формування коштів підприємства.

Перш за все необхідно розглянути суть поняття «пасив». На рисунку 2.13 згруповано визначення «пасиву», які зустрічалися в працях відомих економістів та вчених. Аналізуючи вище зазначені тлумачення, звернемо увагу, що пасив балансу характеризується як:

1. Ресурси, що згрупуються за призначенням: капітал і зобов'язання.
2. Джерело формування та цільове призначення активів.
3. Засоби для діяльності, що використовується в процесі виробничих відносин, поділяють на власні та запозичені.
4. Зобов'язання, котрі призводять до потенційного зменшення прибутку.
5. Джерела формування активів [8].

Трактування поняття «пасив» в економічній літературі	
Сопко В.В.	Пасив – сума власних і позикових коштів бізнес-суб'єкта, що представляють виробничі відносини.
Кужельний М.В., Линник В.Г.	Пасиви є системою показників, яка відображає джерела і цілі формування господарських засобів, а також поділяється на групи однакової якості.
Бакаєва А.С.	Пасив являє собою сукупність зобов'язань, які виникають у процесі господарської діяльності, нарахування яких призводить до витрачання коштів.
Бутинець Ф.Ф.	Пасив визначаються як: кредиторська заборгованість та весь капітал, інвестований у бізнес, як власний, так і позичений.

Рисунок 2.13 – Трактування поняття «пасив» в економічній літературі

Джерело: побудовано автором на підставі [4]

Зазначимо, що під час тлумачення терміну «пасиву», вчені не обмежуються однією універсальною ознакою. Існує три способи тлумачення пасиву з точки зору економіки, юриспруденції та бухгалтерії.

Сопко В. В., з правової точки зору, тлумачить як виробничо-правові та майнові відносини, що виникають між підприємством та іншим суб'єктом.

Професор Бутинець Ф.Ф., розглядає пасив з економічної та бухгалтерської точки зору, має подібний підхід. Зобов'язання надають інформацію про два види платіжної вимоги – вимогу кредитора, що є зобов'язанням, і залишкові вимоги інвестора, яка є капіталом [4]. Враховуючи погляди економістів та науковців, пасив – засновницький капітал, який змінюється в процесі діяльності, що залежить від зобов'язань, які виникають з державою, персоналом та іншими установами. Пасив не тільки показує джерела сформованих ресурсів компанії. В розділах пасиву знаходить відображення організаційна структура підприємства, правова система ресурсів, їх призначення у відтворювальному процесі.

Можемо підсумувати, що пасив дає відображення [19]:

1. Організаційної структурі, порядку створення та правовій системі фонду.
2. Цільовому призначенню в процесі суспільного відтворення. Слід пам'ятати, що пасив не тільки відображає джерела формування активу, це більш широке поняття. Пасиви відображають фінансово-економічні відносини між підприємством і державним бюджетом, інвестором, постачальником, фінансово-кредитною установою, працівниками.

Першим розділу пасиву Звіту про фінансовий стан є «Власний капітал», для заповнення статей даного розділу використовують рахунки 40-46. Методичні рекомендації щодо заповнення розділу «Власний капітал» наведено на рис. 2.14.

Методичні рекомендації щодо заповнення розділу «Власний капітал»		
Назва статті	Код рядка	Вихідні дані
Зареєстрований капітал	1400	Кт 40
Додатковий капітал	1410	Кт 421, 422, 423, 424, 425
Резервний капітал	1415	Кт 43
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	Кт 441 або (Дт 442)
Неоплачений капітал	1425	(Дт 46)
Всього за розділом I	1495	(р. 1400 + р. 1410+ р. 1415 ± 1420) - р.1425

Рисунок 2.14 – Методика заповнення розділу «Власний капітал»

Джерело: побудовано автором

Друга частина пасиву Звіту про фінансовий стан заповнюється даними рахунків четвертого класу, а саме рахунками 47-49, п'ятого класу і забезпечення яких більше одного року. Методичні рекомендації наведена на рисунку 2.15.

Методика формування розділу «Довгострокові зобов'язання і забезпечення» балансу		
Назва статті	Код рядка	Вихідні дані
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	Кт 54
Довгострокові кредити банків	1510	Кт 501, 502, 503, 504
Інші довгострокові зобов'язання	1515	Кт 51, 52, 53, 55, 505, 506
Довгострокові забезпечення	1520	Кт 473, 474, 478
Цільове фінансування	1525	Кт 48
Всього за розділом I	1595	р. 1500 + р. 1505 + р. 1510 + р. 1515 + р. 1520 + р. 1525

Рисунок 2.15 – Методика заповнення розділу «Довгострокові зобов'язання і забезпечення»

Джерело: побудовано автором

Що стосується третього розділу пасиву «Поточні зобов'язання і забезпечення», то він заповняються залишками на рахунках 31, 36, 37, 47 та 60-69. Методика заповнення даного розділу пасиву представлена на рисунку 2.16.

Методика формування розділу «Поточні зобов'язання і забезпечення»		
Назва статті	Код рядка	Вихідні дані
Короткострокові кредити банків	1600	Кт 60, 31 (овердрафт)
Поточна кредиторська заборгованість:	1610	Кт 61
- за товари, роботи, послуги	1615	Кт 63
- по розрахункам з бюджетом	1620	Кт 641, 642
- у т.ч. з податку на прибуток	1621	Кт 641 (за аналітичними розрізами)
- розрахункам по страхуванню	1625	Кт 65
- розрахункам по оплаті праці	1630	Кт 131, 132
Доходи майбутніх періодів	1665	Кт 69
Доходи майбутніх періодів	1690	Кт 36, 372, 373, 376, 378, 643, 644, 68
Всього за розділом III	1695	р. 1600 + р. 1610 + р. 1615 + р. 1620 + р. 1625 + р. 1630 + р. 1665 + р. 1690

Рисунок 2.16 – Методика заповнення розділу «Поточні зобов'язання і забезпечення»

Джерело: побудовано автором

Четвертим розділом пасиву форми 1 є «Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття» заповнюється залишками сум по рахунку 68 (рисунок 2.17).

Методика формування статей IV розділу пасиву балансу		
Назва статті	Код рядка	Вихідні дані
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття.	1700	Кт 680
Баланс	1900	р.1495 + р.1595 + р.1695 + р. 1700

Рисунок 2.17 – Методика заповнення розділу «Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття»

Джерело: побудовано автором

Вважаємо, що розміщення в кінці пасиву розділу «Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття» є некоректним, оскільки порушує фундаментальний принцип формування пасиву Балансу – за строками погашення, оскільки вище наведенні зобов'язання не можна погасити швидко.

Тому «Зобов'язання, що стосуються необоротних активів, утримуваних для продажу, та груп вибуття» слід перенести до III розділу пасиву, відповідно «Поточні зобов'язання та забезпечення відобразити в IV розділі. Оскільки баланс представляє собою дві рівні частини, тому сума всіх пасивів у рядку 1900 повинна відповідати сумі активів у рядку 1300 і становити валюту балансу.

Отже, баланс не лише частина методу бухгалтерського обліку або його елемент, а є найважливішим обліковим документом і являє собою основне джерело інформації для управління, контролю, аналізу, планування господарюючого суб'єкту.

2.3 Особливості контролю показників Балансу («Звіту про фінансовий стан») підприємства в умовах транспарентності

Звітність підприємства є першоджерелом інформації про його майно і фінансовий капітал, про фінансові результати діяльності. Баланс є важливою складовою звітності, котра оцінює склад та структуру майна, котрим володіє бізнес-суб'єкт, а також проаналізувати показники ліквідності та платоспроможності, провести оцінку власного та позикового капіталу.

З вищезазначеного можемо констатувати, що у даних реаліях гостро стоїть проблема щодо досліджень особливостей контролю показників балансу.

Ефективним рішенням даної проблеми є проведення незалежного аудита, адже існує нагальна проблема у достовірній фінансовій інформації, котру внутрішні та зовнішні користувачі використовують для оцінки фінансового становища та ступінь фінансової незалежності компанії у прийнятті управлінських рішень. Проте внутрішні та зовнішні користувачі мають різні інформаційні потреби (рисунк 2.18).

Рисунок 2.18 – Потреби у інформації внутрішніх та зовнішніх користувачів звітності

Джерело: побудовано автором

Лопатовський В. Г. у свої наукових роботах зазначав, що найбільший інтерес для користувачів представляють Баланс і Звіт про фінансові результати,

але співвіднести ці дві форми показників важко, баланс відображає показники на певну дату, а Звіт про фінансові результати – динаміку за певний період [6].

Слід зазначити, що аудит достовірності показників форми 1 можна провести шляхом вивчення того, як показники Балансу співвідносяться з іншими формами звітності (рисунок 2.19).

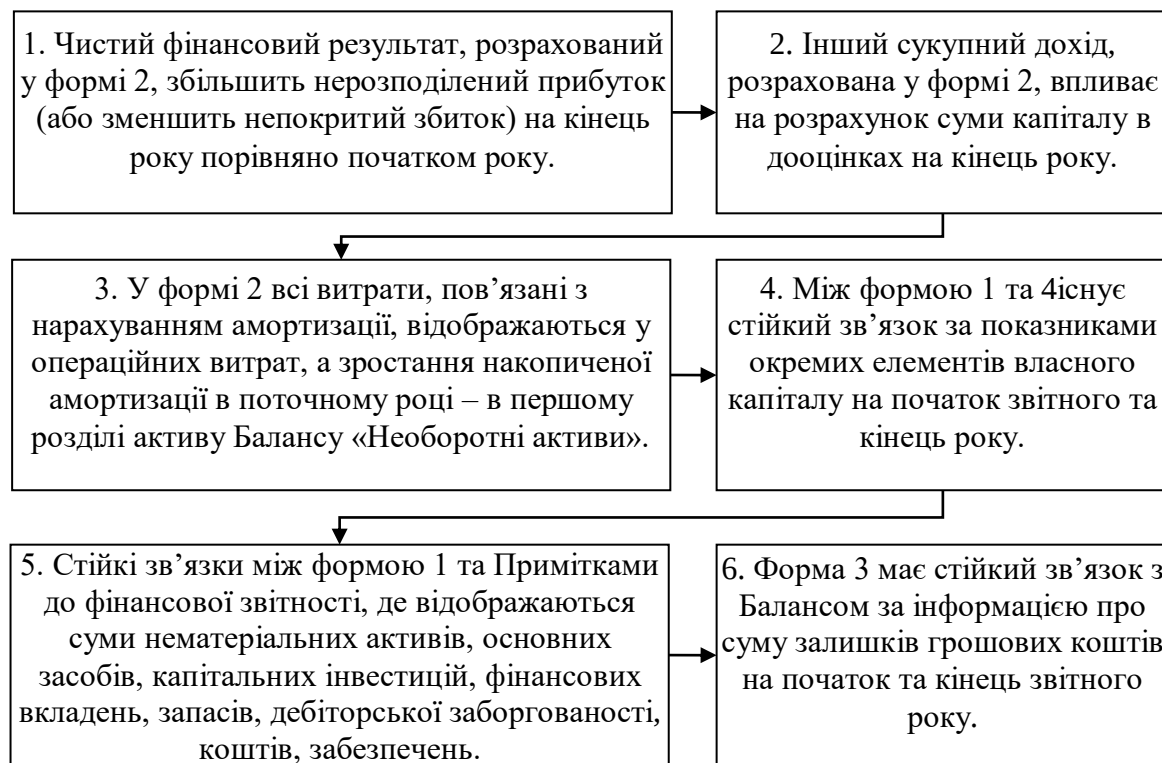

Рисунок 2.19 – Зв'язок Балансу з іншими формами фінансової звітності

Джерело: побудовано автором

Для вирішення проблеми достовірності показників фінансової звітності є необхідність проведення інвентаризації, яка є одним із елементів обліку. Для забезпечення достовірних даних обліку та звітності господарюючі суб'єкти здійснювати інвентаризацію, у ході якої виникає необхідність перевірки та фіксування наявності, стану та оцінку активів та пасивів.

Інвентаризація є саме тим інструментом для оцінки достовірності наведеної у звіті інформації про фінансове становище. Інвентаризація —метод контролю, що забезпечує відповідність принципам звітності, таким як надійність і зрозумілість, а також гарантує, що правдива та чесна інформація надається користувачам.

Необхідно підкреслити, що контроль за достовірністю показників Балансу буде найбільш ефективним за результатами проведеного внутрішнього та зовнішнього аудиту.

Контроль за результатами внутрішнього аудиту проходить через весь період діяльності суб'єкта господарювання і відбувається безпосередньо під час складання фінансової звітності, а зовнішній аудит перевіряє достовірність складених показників фінансової звітності [6].

Незважаючи на те, що сьогодні зростає взаємодія між внутрішнім і зовнішнім аудитом, незалежно від цілей аудиту, методи досягнення їх схожі.

Основним завданням внутрішнього аудитора є забезпечити контроль за формуванням достовірної інформації, за рахунок контролю та аналізу діяльності внутрішньої системи аудиту суб'єкта господарювання.

Мета внутрішнього аудитора – підвищити рівень довіри користувачів до фінансової звітності. Дана мета досягається за рахунок обґрунтування думки аудитора про те, чи відповідає дана звітність концептуальній основі фінансової звітності.

Хом'як Р.Л. у своїх наукових роботах схилявся до наступної думки, що у процесі зовнішнього аудиту звітності аудиторам слід звернути увагу на те, чи мають бізнес-суб'єкти нетипові господарські операції, використовують «складні» операції чи методи бухгалтерського обліку, чи є операції з пов'язаними особами, чи за відповідними цінами ведеться облік, купівля або продаж вартості ТМЦ, оскільки такі факти можуть свідчити про викривлення інформації, котра подана у Звіті про фінансовий стан.

Метою аудиту Балансу Рубекіна В.А. вважає надання об'єктивного висновку про фінансове становище господарюючого суб'єкта на визначену дату [28].

Автор виділяє найпоширеніші процедури аудиту Балансу, котрі схематизовані на рисунку 2.20.

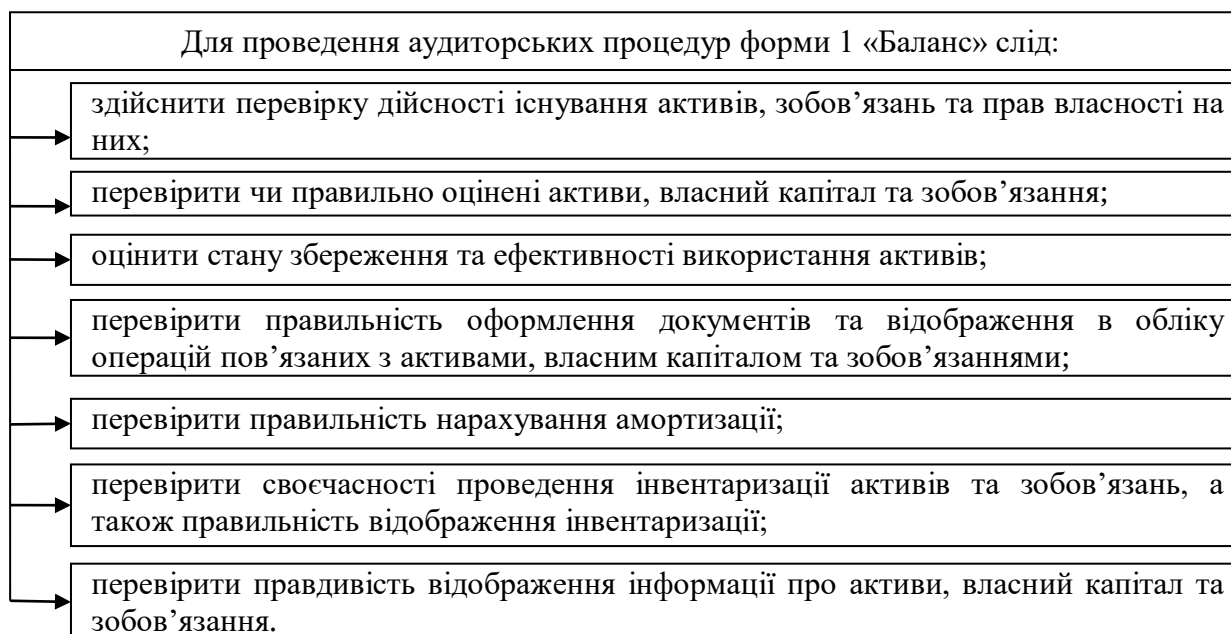

Рисунок 2.20 – Процедури аудиту Звіту про фінансовий стан

Джерело: побудовано автором

Отже, аудиторська перевірка достовірності показників Балансу складається із перевірки правильності відображення активів, власного капіталу та зобов'язань підприємства, тобто аудитор має перевірити та обґрунтувати правдивість відображення інформації в обліку та у фінансовій звітності вищезазначених елементів.

Основні елементи аудиторської перевірки розділу «Необоротні активи» наведено на рисунку 2.21. Тому аудитори при визначенні достовірності відображення необоротних активів у формі 1 перевіряють правильність заповнення первинної документації та регістрів обліку.

Крім того, аудитори повинні вивчити дані регістрів обліку, головних книг і балансів. Під час перевірки аудитори можуть виявити типові порушення, зокрема помилки в нарахуванні амортизації, переоцінці необоротних активів та їх відображенні в бухгалтерському обліку.

Основні елементи аудиторської перевірки розділу «Необоротні активи»	
Джерела інформації	Облікова політика підприємства; первинна документація з обліку основних засобів; документи проведення інвентаризацій; договори, страхові поліси; розрахунки амортизації; облікові реєстри синтетичного обліку; документація внутрішнього аудитора щодо необоротних активів.
Аудиторські процедури	Перевірити наявну документацію на придбання, продаж об'єктів основних засобів; перевірити документальне оформлення відображення результатів інвентаризації основних засобів; перевірити відповідності критеріям визнання основних засобів згідно з П(С)БО 7; перевірити правильність нарахування амортизації; перевірити вчасне відображення в обліку вибуття ОЗ; складання документа виявлених порушень під час вивчення документів, операцій записів.
Типові порушення	Віднесення витрат на сплату процентів за кредит до первісної вартості ОЗ; збільшення вартості ОЗ за рахунок витрат на підтримання об'єкта в робочому стані; відсутня інформація про зміну первісної вартості.

Рисунок 2.21 – Основні елементи аудиторської перевірки розділу «Необоротні активи»

Джерело: побудовано автором

Розглянемо більш детально основні елементи аудиторської перевірки розділу «Оборотні активи». Як видно на рисунку 2.22, дії аудитора, під час перевірки достовірності відображення оборотних активів, наступні:

- 1) перевірити чи правильно заповнені документи, котрі стосуються товарно-матеріальних цінностей;
- 2) перевірити чи вірно відображено дебіторську заборгованість, готова продукція та грошові кошти, для цього необхідно порівняти показники реєстру бухгалтерського обліку, головної книги та статей Звіту про фінансовий стан;
- 3) порівняння даних господарського обліку про грошові кошти з даними банківської виписки тощо.

У той же час аудитори під час внутрішньої аудиторської перевірки можуть виявити типові порушення, такі як розбіжність суми у документах та банківських виписок, помилки в заповненні первинної документації, неправильна оцінка запасів, а також невідповідність інформації, котра зазначається у аналітичному та

синтетичному обліку. Всі виявленні порушення, необхідно задокументувати та у подальшому проконтролювати, щоб вони були виправлені.

Необхідно підкреслити, що перевірка достовірності «Необоротних активів, утримувані для продажу, та групи вибуття» показників III розділу активів форми 1 передбачає проведення тих самих аудиторських процедур, що й перевірка необоротних активів.

Основні елементи аудиторської перевірки розділу «Оборотні активи»	
Джерела інформації	Облікова політика підприємства; первинна документація з обліку запасів; первинна та накопичувальна документація щодо обліку грошових коштів; картки обліку матеріальних складів; договори купівлі-продажу запасів, супровідні документи; договори про відкриття рахунків у банках; договори надання послуг; реєстри обліку.
Аудиторські процедури	Перевірити правильність термінів, порядку, документів та відображень в обліку результатів інвентаризації та переоцінки ТМЦ; перевірити наявність усіх прибутково-видаткових документів; перевірити результати в платіжних відомостях; перевірити цільове використання коштів, отриманих від банків; перевірити залишки за реєстрами зведеного та аналітичного фондового обліку, звірка залишків на рахунках із головною книгою та реєстрами бухгалтерського обліку.
Типові порушення	Помилки у визначенні первісної вартості придбаних запасів; невірний облік надходження та розрахунок списання ТЗВ; відсутню повне оприбуткування запасів; нестачі, розкрадання матеріальних цінностей; розбіжності між платіжними документами та банківською випискою; приховування зобов'язань дебіторів шляхом відображення згорнутих залишків у балансах.

Рисунок 2.22 – Основні елементи аудиту розділу «Оборотні активи»

Джерело: побудовано автором

Розглянемо більш детально основні елементи аудиту власного капіталу, його методика відрізняються від аудиту активів Балансу (рисунок 2.23).

Аналіз основних елементів аудиту першого розділу дає можливість констатувати, що при проведенні аудиту власного капіталу спочатку перевірявся статут, а також вклад кожного акціонера відповідно до статуту та статей балансу.

Типовими недоліками можуть бути розбіжність цих сум, непідтверджені статутні дані, протоколи з проведення засновницьких зборів, а також дані Балансу [19].

Основні елементи аудиторської перевірки розділу «Власний капітал»	
Джерела інформації	Установчі документи; документи, що підтверджують право власності на майно, яке є внеском до статутного капіталу; витяг з протоколу зборів акціонерів; облікова політика компанії; первинна документація щодо обліку власного капіталу; реєстри синтетичного та аналітичного обліку по рахунках щодо власного капіталу.
Аудиторські процедури	Проаналізувати статут підприємства; визначити мету й предмет діяльності; визначити розмір статутного капіталу; розроблену методику внесення часток до статутного капіталу. перевірити встановлений розміру статутного капіталу в установчих документах та законодавстві; провести документальну перевірку операцій, які утворюють власний капітал.
Типові порушення	Не правильне відображення залишку по кредиту рахунку 40 сумі статутного капіталу; незаконне збільшення суми статутного капіталу шляхом завищення вартості матеріальних та нематеріальних активів; порушення щодо внесення засновниками часток до статутного капіталу; фальшива документація; не відображення здійснених операцій; провадження діяльності без ліцензії.

Рисунок 2.23 – Основні елементи аудиторської перевірки розділу «Власний капітал»

Джерело: побудовано автором

Розглянемо основні елементи аудиторської перевірки другого та третього розділу пасиву Балансу, що згруповані на рисунку 2.24.

За інформацією, котра представлена на рисунку 2.24, можемо стверджувати, що перевіряючи достовірність статей пасиву, які відображає зобов'язання бізнес-суб'єкта, аудитор повинен в першу чергу перевірити дані з договорів та первинних документів, оскільки це може бути типовим порушенням. Залишки також необхідно перевірити та узгодити з рахунками в обліковому реєстрі, головній книзі та Балансі.

Основні елементи аудиторської перевірки розділів «Довгострокові зобов'язання і забезпечення» та «Поточні зобов'язання і забезпечення»	
Джерела інформації	Облікова політика підприємства; договори по кредитах; первинна документація обліку одержаних, використаних й повернутих довгострокових і поточних кредитів банків; документація про постачання матеріальних цінностей, первинна документація обліку розрахунків, праці та її оплати; розрахунково-платіжна відомість, акти інвентаризації розрахунків; облікові реєстри по рахунках; Головна книга; дані внутрішнього контролю.
Аудиторські процедури	Перевірити правильність оформлення первинного обліку особового складу та використання робочого часу; перевірити чи відповідає облікова політика операціям з отримання, використання й погашення банківських позик, розрахункам з постачальниками та підрядниками згідно норм законодавства; провести зустрічну перевірку; перевірити повноту та своєчасність утримання податків і зборів.
Типові порушення	Відсутні договори позик або складані з помилками, відсутні договори з банком щодо продовження кредиту; не відповідність фактичній чисельності працівників; неналежне ведення обліку; нецільове використання коштів кредитів; невчасне погашають позики; відсутні договори на надання послуг, виконання робіт; невчасно розраховуються з постачальниками та підрядниками; арифметичні помилки в підрахунках підсумків згідно з первинною документацією.

Рисунок 2.24 – Основні елементи аудиторської перевірки розділів «Довгострокові зобов'язання і забезпечення» та «Поточні зобов'язання і забезпечення»

Джерело: побудовано автором

Слід додати, при перевірці показників «Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття» у четвертому розділі пасиву, сертифікованому аудиторів слід застосувати той самий метод, що й при перевірці інших зобов'язань, оскільки принципи даних перевірок однакові.

Проаналізувавши всю вищезазначену інформацію, що стосується контролю показників форми 1 можемо стверджувати, що процес перевірки активів і зобов'язань підприємства, відображених у Балансі, є досить громіздким, оскільки потребує багато часу та ресурсів, а для точного визначення достовірності показників потрібно багато процедур.

Підсумуємо, що під час аудиту показників форми 1 «Баланс» необхідно перевірити:

- чи узгоджуються показники, які зустрічаються у різних формах фінансової звітності;
- чи правильно складено баланс. враховуючи нормативно-законодавчу базу, порівняно показники головної книги з обліковим регістром;
- чи зіставляються дані реєстру обліку з первинною документацією;
- чи правильно відображені результати річної інвентаризації.

З вищезазначеного можемо констатувати, що сьогоднішній день зростає попит на більш якісну фінансову інформацію. Саме ступень достовірності є основним критерієм якості фінансової інформації.

Баланс являє собою основне джерело інформації про фінансове становище бізнес-суб'єкта, і на основі даних показників ґрунтуються рішення, котрі забезпечують ефективну діяльність господарюючого суб'єкта та надають інформацію про доцільність інвестування чи видачі кредитів для певного бізнес-суб'єкта.

У балансі відображаються всі основні зміни активів та пасивів господарюючого суб'єкта, контроль за якими підвищує достовірність інформації про них.

Найбільш ефективний контроль за достовірністю показника балансу можна здійснити при внутрішньому аудиті фінансової звітності, оскільки аудит фінансової звітності включає перевірку всіх об'єктів обліку, відображених у різних статтях балансу.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ СКЛАДАННЯ БАЛАНСУ («ЗВІТУ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН») НА ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ ТРАНСПАРЕНТОСТІ

3.1 Удосконалення етапів підготовчих робіт до складання бухгалтерського балансу

Проаналізувати фінансовий та майновий стан господарюючого суб'єкта можна лише за наявності правдивих вихідних даних. У свою чергу вихідна інформація знаходиться тільки у даних обліку. Крім того, це не просто набір, а заснований на реальних фактах, подіях, які насправді відбуваються у діяльності бізнес- суб'єкта. Проведення інвентаризації перед формуванням та поданням фінансової річної звітності є обов'язковим етапом. Інвентаризація забезпечує дотримання вимог щодо достовірності балансу та звітності. За допомогою отриманої інформації користувачі, внутрішні та зовнішні, можуть приймати управлінські рішення для підприємства. Тому роль інвентаризації очевидна.

Підприємство може проводити комплексну, вибірккову, планову та раптову інвентаризацію.

Постійно діюча інвентаризаційна комісія господарюючого суб'єкта контролює процес інвентаризації, перевіряє чи вірно визначено інвентаризаційну розбіжності та обґрунтовано пропозиції щодо вирішення, надають висновок постійно діючої інвентаризаційної комісії про усунення інвентаризаційної розбіжності, набирає чинності розпорядчий документ, лише тоді, коли погодження керівництва підприємства стає підставою для бухгалтерських записів.

Розглянемо на рисунку 3.1 перелік документів, які слід використовувати під час проведення інвентаризації на господарюючому суб'єкті.

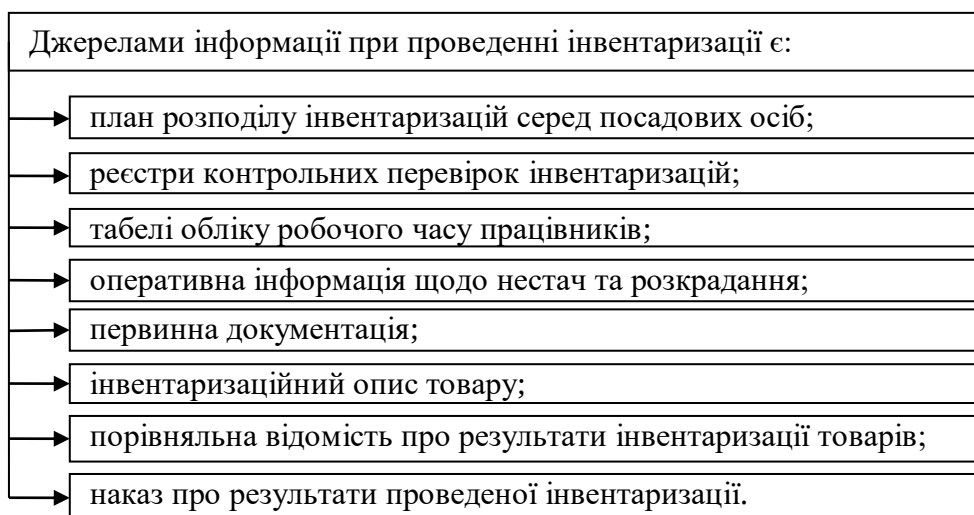

Рисунок 3.1 – Джерела інформації для проведення інвентаризації

Джерело: побудовано автором

Результати інвентаризації мають бути висвітлені у примітках до річного фінансового звіту, що дозволить користувачам отримати відповідну аналітичну інформацію про діяльність суб'єкта.

Ми вважаємо, що процес інвентаризації можна значно покращити, якщо більш комплексно використовувати можливості та методи економічного аналізу. Отже, ефективність проведення інвентаризації визначається шляхом аналізу витрат на її проведення та додаткового доходу від відшкодування матеріальних збитків, які було встановлено під час інвентаризації.

Аналізуючи ТМЦ, тобто відшкодовану та невідшкодовану нестачу, можна виявити зв'язок між результатами інвентаризації та фінансовим становищем господарюючого суб'єкта. Так як, підприємство неdotримує дохід, дана ситуація призводить до зменшення власних оборотних коштів.

Інвентаризація, котра проводиться регулярно на підприємстві, дає можливість встановити порушення та виявити недобросовісних працівників, внаслідок чого дасть змогу зберегти майно господарюючого суб'єкта.

З вищезазначеного можемо констатувати, що регулярна інвентаризація гарантує ефективну діяльність підприємство, бо дає можливість розв'язати завдання котрі представлені на рисунок 3.2.

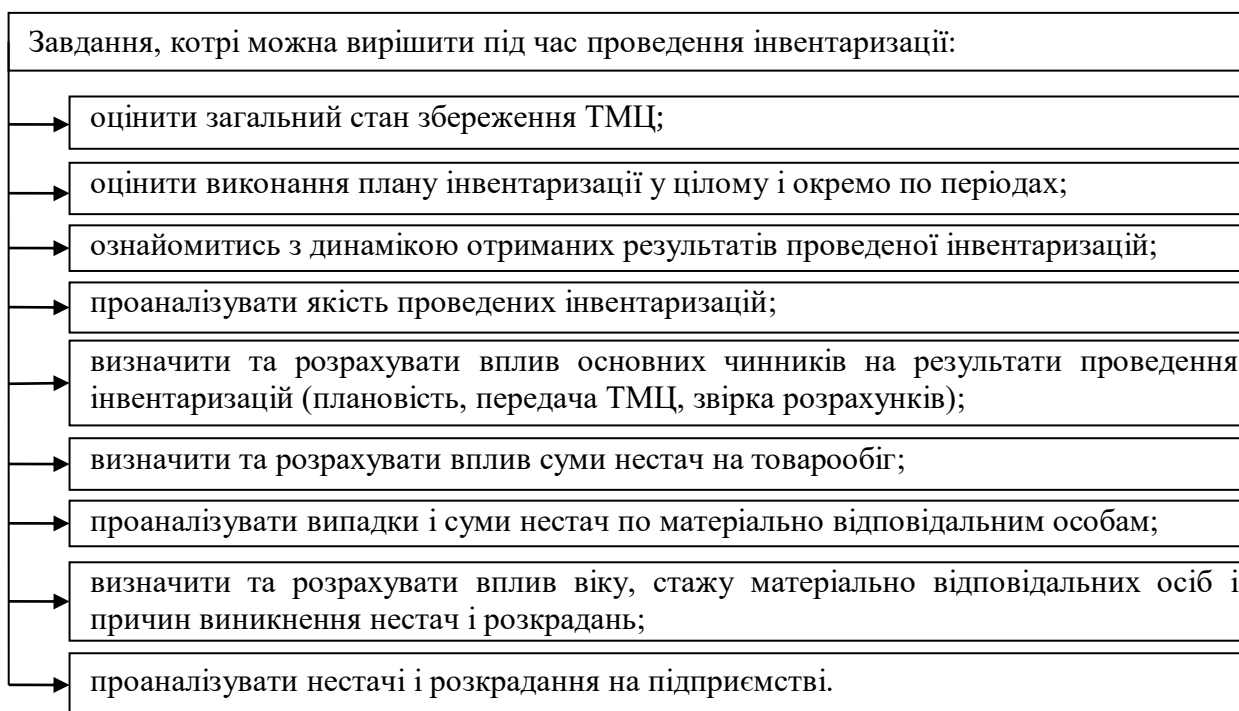

Рисунок 3.2 – Завдання інвентаризації

Джерело: побудовано автором

Провівши детальний аналіз інформації, котра стосується даної теми, можемо запропонувати констатувати, що одним із шляхів вдосконалення інвентаризації на підприємстві є використання комп'ютерних технологій.

Інвентаризація має певну особливість, котра проявляється в тому, що перевірка здійснюється особою або групою осіб, це доволі трудомісткий процес, оскільки передбачає фактичну перевірку майна, котре знаходиться у використанні підприємство, а це близько десятків тисяч одиниць, оцінити їх стан та ціну, провести таксування та відобразити підсумки в інвентаризаційному описі.

У результаті великої кількості, інвентаризаційна комісія та матеріально відповідальні особи втомлюються, що призводить до помилок та прорахунку. Його часто використовують нечесні матеріально відповідальні особи, щоб приховати дефіцит і розкрадання. У деяких випадках ручна інвентаризація призводить до неякісного та несвоєчасного виконання, в результаті чого привласнюється майно господарюючого суб'єкта. Враховуючи вищезазначену

інформацію, пропонуємо використовувати в процесі інвентаризації обчислювальну техніку та комп'ютерні програми.

Ступінь комп'ютеризації обліку та управління істотно впливає на процес інвентаризації в сучасних умовах, оскільки багато залежить від підходу до комп'ютеризації на господарюючому суб'єкті.

Є можливість майже повністю комп'ютеризувати процес інвентаризації товарів, штучних об'єктів, які можна штрихкодувати. Такий вид інвентаризації вирішив відразу кілька завдань, а саме: дотримання об'єктивності, сприяє достовірності результатів, скорочує термін виконання, зменшує трудовитрат.

Кількість доступних на українському ринку програм автоматизації бухгалтерського обліку не перевищує тридцяти програмних одиниць, а можливість проведення інвентаризації зазначається лише в декількох програмах. Найчастіше при поясненні можливості ведення бухгалтерського обліку товарів і послуг вказується можливість проведення інвентаризації.

Системи автоматичної ідентифікації товару може значно допомогти у процесі обліку та незначну в інвентаризації. Для того, щоб досягти такого ефекту недостатньо мати марковані товари та придбати спеціальне обладнання, котре буде зчитувати штрих-коди, необхідна система (комп'ютерна програма), котра, в першу чергу, мала змогу перетворити команди сканера в візуальну форму, зручну для сприйняття, а вдруге, об'єднувала фактично виявлені дані складського обліку в одну систему.

Комп'ютеризація процесу інвентаризації майна бізнес-суб'єкта потребує створення комп'ютерної програми, котра могла проводити інвентаризацію та реєструвати одразу її результати.

Програма, яка виконує процедуру інвентаризації в комп'ютеризованому процесі, виконується за заданим алгоритмом, програма виконує задані послідовні процедури для забезпечення контролю за матеріально-товарними цінностями підприємства, в результаті чого досягається бажаний результат.

Враховуючи використання комп'ютерної техніки та облікових програм, таких як «Openbravo», можна створити таку аналітичну структуру обліку за

рахунком «Недостачі і втрати від псування цінностей», яка дозволить вести будь-яку потрібну інформація [35].

При розробці робочого плану інвентаризації необхідно враховувати ліквідність активів і строки погашення зобов'язань. Тому на рисунку 3.3 зображено методику за якої активи необхідно рахувати в такому порядку.

Ліквідність активів	Зміст активів
Найліквідніші активи	Суми всіх статей готівки та їх еквівалентів, котрі негайно будуть доступні для поточних розрахунків. До цієї категорії також відносяться поточні фінансові інвестиції.
Швидко реалізовані активи	Ця група активів може включати дебіторську заборгованість, платежі, які планується здійснити протягом року після звітної дати, та інші поточні активи. Ліквідність даних активів змінюється в залежності від суб'єктивних і об'єктивних факторів, таких як кваліфікація фінансового персоналу, відносини компанії з контрагентом і її платоспроможність, умови, на яких видається позика покупцеві.
Повільно реалізовані активи	Найменш ліквідними активами є акції. Ліквідність залежить від швидкого та правильного оформлення документів банку, швидкого оформлення банківських розрахункових документів, а також від якості та попиту продукції товарі, послуг, конкурентоспроможності та платоспроможності покупців, способів розрахунків.
Неліквідні активи	Активи, призначені для довгострокового використання підприємством.

Рисунок 3.3 – Класифікація активів за ліквідністю

Джерело: побудовано автором

Ліквідність перших трьох груп активів вища за інші активи суб'єкта господарювання. Чим більш ліквідним є актив, тим більший потенціал втрати через недбалість і зловживання особою, яка несе значну матеріальну відповідальність [15].

Далі розглянемо класифікацію пасивів Звіту про фінансовий стан наступним чином (рисунок 3.4).

Строковість пасивів	Зміст пасивів
Найбільш строкові зобов'язання	До них включається кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, поточні зобов'язання за розрахунками, інші короткострокові пасиви.
Короткострокові пасиви	Короткострокові кредитні позики банку та інші позики, що підлягають сплаті протягом 12 місяців.
Довгострокові пасиви	Довгострокові банківські кредити, позикові кошти та інші довгострокові пасиви – статті 2го розділу пасиву балансу "Довгострокові зобов'язання і забезпечення".
Постійні пасиви	Елементи статей 1го розділу пасиву «Власного капіталу».

Рисунок 3.4 – Класифікація пасивів за строковістю

Джерело: побудовано автором

На нашу думку, при складанні переліку пасивів максимальну увагу слід приділяти постійним, довгостроковим пасивам. Зрештою, безстрокові зобов'язання відображають майно та його частку, кому воно належить.

Процес організації інвентаризації потребує вирішення багатьох питань, адже саме обрана методика її проведення гарантує якість. На рисунку 3.5 узагальнено ряд обов'язкових дій, котрі забезпечать максимальний результат від проведення інвентаризації на підприємстві.

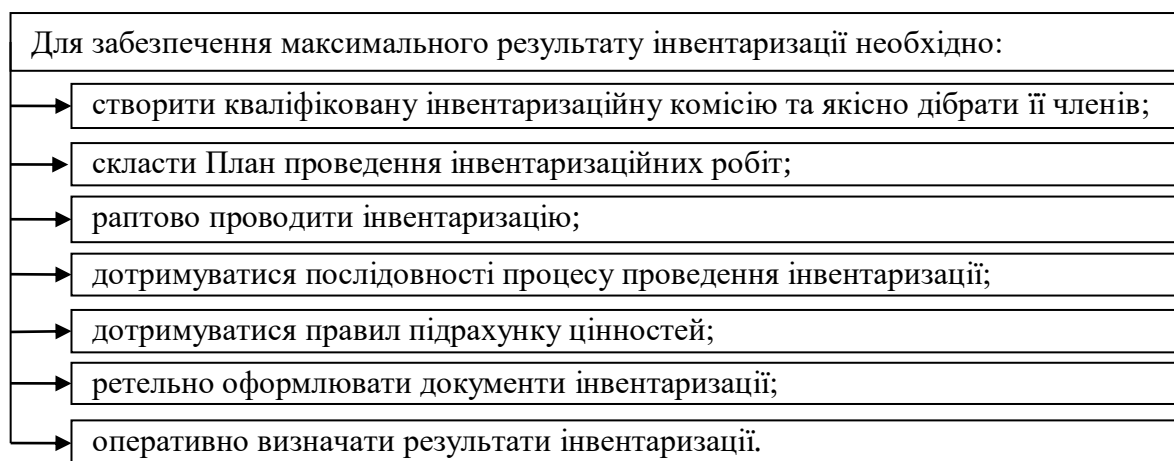

Рисунок 3.5 – Дії для максимізації результатів інвентаризації

Джерело: побудовано автором

Відповідно чим швидше запровадити вищезазначені дії на підприємстві тим швидше власники відчують ефект від проведення якісної, а головне достовірної інвентаризації.

Можемо констатувати, що процес комп'ютеризації обліку та інвентаризації значно скоротить терміни інвентаризації, виключить можливість помилок у таких деталях, як номенклатурні номери, ціни, а також запобіжить спотворенню отриманих результатів.

Відсутність інвентаризації на підприємстві або проведення її з порушеннями може призвести до втрати грошей і матеріальних цінностей, а також сприятиме до судових розглядів.

Крім того, дані звітності, котрі були складені без проведення інвентаризації, можуть стати недостовірними, в результаті чого на бізнес-суб'єкт можуть накладатися штрафи та пеня, що передбачені Податковим кодексом України.

Підсумувавши інформацію, котру було отримано в ході дослідження, можемо констатувати, що інвентаризація відіграє все більш важливу роль у ринковій економіці.

Оскільки, результати інвентаризація дозволяють швидко та з максимальною ефективністю приймати рішення, щодо проблем, котрі виникають на підприємстві, а також надавати повну, достовірну та неупереджену інформацію, котра стосується наявності та стану засобів та джерел господарювання; дають змогу власнику майна контролювати стан та наявність, котре було передано в оренду чи безоплатне користування.

За результатами дослідження, ми дійшли до висновку, що інвентаризація є важливою частиною методики, яка дозволяє визначити фінансові результати діяльності різних суб'єктів господарювання, незалежно від їх розміру та правової організації.

3.2 Шляхи удосконалення методики формування показників бухгалтерського балансу

При розгляді питання про складання балансу бізнес-суб'єкта встановлено, що звіт не є інформативним для зовнішніх та внутрішніх користувачів. Ці недоліки можна усунути підвищенням інформативності балансу, для цього необхідно змінити розташування певних статей розділу «Активи» та «Пасиви» у Звіті про фінансовий стан, назви деяких статей для підвищення наочності інформативності, а також створити нову форму 1 «Баланс», що буде повністю відповідати потребам користувачів, на основі яких будуть прийматися управлінські рішення.

ТОВ «Сумські телекомсистеми» мають витрати майбутніх періодів, які відносяться до одного або кількох операційних періодів, тому графу «Витрати майбутніх періодів» в активі даного звіту необхідно розділити на довгострокові та короткострокові витрати майбутніх періодів. На нашу думку, у першій частині активу Балансу слід зазначати довгострокові витрати, а у другій – короткострокові. Дотримуватися принципу розташування статей в порядку зростання ліквідності. Враховуючи вищезазначену інформацію слід розділити статтю «Доходи майбутніх періодів» на довгострокову та короткострокову.

На ТОВ «Сумські телекомсистеми» стаття «Гроші та її еквіваленти» має інформацію лише про рахунки в банках. Тому, вважаємо, що необхідно розділити банківські рахунки на рахунки в національній валюті та рахунки в іноземній валюті, і на цій основі включити розрахунки з вітчизняними та іноземними контрагентами до складу довгострокової чи поточної дебіторської заборгованостей, сформувати відповідні рядки в структурі Балансу, що дозволить значно спростити оцінку фінансової звітності зовнішніми користувачами при аналізі господарської діяльності ТОВ «Сумські телекомсистеми».

Ми також рекомендуємо реструктуризацію пасив Балансу за економічним змістом, зокрема, включенням «Цільового фінансування» до розділу «Власного капіталу». За звичай, цільове фінансування не повертається, тому можемо

стверджувати, що це власні кошти суб'єкта підприємства. Велику роль на формування та надання якісної інформації щодо фінансового стану господарюючого суб'єкта впливають не лише кількість вищезазначених статей та розділів, але й їх назви.

Розглянемо на прикладі, у першому розділі активів перераховуються активи, які підприємство використовувало більше 1 року або 1 операційного періоду (за умови, що операційний період перевищує 1 рік). Активи з даного прикладу слід віднести до «Необоротних активів», але доречніше називати її «Довгостроковими активами». Оскільки дана назва враховує довгострокове використання активів, а також дає можливості включення їх у господарську діяльність бізнес-суб'єкта.

Друга частина «Балансу» наводить інформацію про активи, котрі підприємство використовує впродовж року або одного періоду діяльності. Ця частина називається «Оборотні активи», але доцільніше використовувати термін «Короткострокові активи», який враховує строк корисного використання активу, який становить менше року або операційний період.

Недоліком чинної форми активу у складі балансу є проблема з розташуванням розділу «Необоротних активів, що утримуються для продажу, та групи вибуття».

Попри те, що вище зазначений розділ активу не є найбільш ліквідним, його не можна відображати в останній частині активу, оскільки відбувається порушення основного принципу формування активів в Балансі – збільшення ліквідності.

Крім того, ми вважаємо, що актив не може бути віднесений до необоротних активів, тому що іноді наявні для продажу основні засоби, у вигляді товарів, починають використовувати як основні засоби. Тому ми рекомендуємо відображати розділ «Необоротних активів, що утримуються для продажу, та групи вибуття» після розділу «Необоротні активи», тобто як другий розділ, а після відображати «Оборотні активи».

Бухгалтерським балансом вважається облікова категорія, яка має на меті узагальнити облікові реєстри, тому виникає необхідність правильно скласти, прочитати і критично оцінити за змістом, структурою, а також раціонально використовувати дані.

Існує потреба у покращенні інформаційної потужності балансу для використання в процесі оцінки фінансового становища суб'єкта господарювання. Тому необхідно: змінити положення, де відображаються окремі види активів та джерел за допомогою яких вони формуються.

На рисунку 3.6 наведена форма бухгалтерського балансу, яку ми пропонуємо уточнити.

АКТИВ		ПАСИВ	
I	«Необоротні активи»	I	«Власний капітал»
II	«Необоротні активи, утримувані для продажу»	II	«Довгострокові зобов'язання та забезпечення»
III	«Оборотні активи»	III	«Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу»
		IV	«Поточні зобов'язання та забезпечення»
Баланс		Баланс	

Рисунок 3.6 – Структура балансу, сформована з урахуванням основних принципів формування активу і пасиву

Джерело: побудовано автором

У підсумку показників «Баланс» господарюючого суб'єкта рекомендуємо не використовувати слово «Баланс», оскільки це порушує логіку формування цього звіту (складові цілого не мають відповідати цілому, за своїми властивостями). Ми рекомендуємо відображати результати для активів у статті «Загальна сума активів», результати пасиву – «Загальна сума власного капіталу та зобов'язань».

Чинний баланс ще не повністю відповідає вимогам контролю за дотриманням «золотого правила ліквідності» в управлінні фінансами, згідно з яким активи компанії повинні фінансуватися зобов'язаннями з однаковим строком погашення. Тому для збереження порядку розташування статей активу балансу від найнеліквідних до найбільш ліквідних рекомендується вносити зміни

виходячи з порядку розміщення частин (статей) балансу в пасиві балансу на дату погашення.

Для підвищення наочності та аналітичних можливостей Балансу ТОВ «Сумські телекомсистеми», рекомендуємо змінити назви ще кількох статей. (додаток Додаток Б), у якому представлені всі удосконалення даного звіту. В додатку В наведений Баланс ТОВ «Сумські телекомсистеми» за 2021 сформований з урахуванням всіх удосконалень.

Враховуючи різні інформаційні потреби користувачів інформації ТОВ «Сумські телекомсистеми», ми також вважаємо за необхідне формувати різні форми 1 «Баланс», які сприятимуть прийняттю користувачами необхідних та конкретних рішень. Для цього ми застосуємо підхід, заснований на доступності більш повних даних про наявність активів, зобов'язань та капіталу для зовнішніх користувачів.

Основна мета засновників, які не беруть участі в управлінні бізнесом, але володіють невеликою часткою бізнесу – зберегти вкладений капітал і отримати дохід у вигляді дивідендів.

Необхідними даними для цієї групи користувачів є відомості про розмір статутного капіталу, розмір додаткових інвестиційних коштів, розмір отриманого прибутку та його розподіл, а також відомості про визначення розміру виплачених дивідендів. Наявність даних про реінвестовану частину прибутку дає змогу оцінити, як використовується прибуток, і показати, яку частку компанія вкладає у свій розвиток.

Наступною групою користувачів – фінансово-кредитні установи, котрі потребують інформацію щодо фінансового стану підприємства. Основною метою діяльності вищезазначених установ є надання коштів іншим підприємствам з умовами повернення та оплати. У процесі оцінки фінансового забезпечення підприємства фінансово-кредитні організації орієнтуються на наступні питання: яка загальна вартість майна, чи ефективно його використовують у процесі діяльності, чи підприємство є самостійним та незалежним від зовнішніх джерел

фінансування, а також чи дотримуються умов погашення кредиту та сплати відсотків, розмір заставленого майна.

Співробітники ТОВ «Сумські телекомсистеми» також належать до групи користувачів інформації, які цікавляться подальшими пропозиціями роботи, дотриманням умов виплати заробітної плати, відпусток та лікарняних.

Усі ці типи балансів можуть бути підготовлені одночасно та подані як частина приміток до річної фінансової звітності, щоб задовольнити інформаційні потреб всіх користувачів ТОВ «Сумські телекомсистеми».

Таким чином, можемо стверджувати, що застосування та удосконалення даної форми звітності дозволить збільшити обсяг інформації для різних груп користувачів, що може допомогти на основі даних приймати рішення щодо господарювання ТОВ «Сумські телекомсистеми». Крім того, нова форма Балансу спрощує документообіг, який відбувається між користувачами та службою обліку.

Для того щоб на практиці використовувати запропонований підхід необхідно створити методологічну базу, котра буде визначати основні поняття щодо визнання, оцінку та відображення ймовірних активів та пасивів у формі 1 «Баланс».

При умові, якщо застосовувати альтернативні методи формування Балансу, це може посприяти поступовому вдосконаленню чинній системі обліку та звітності на ТОВ «Сумські телекомсистеми».

3.3 Удосконалення організації контролю підприємства із застосуванням сучасних інформаційних технологій

Об'єктивними передумовами щодо впровадження удосконаленої системи контролю на підприємстві є стрімкий розвиток сучасних інформаційних технологій та комп'ютеризація обліку. Аудит має головні характеристики такі як неупередженість та об'єктивність. Господарюючі суб'єкти, що зацікавлені у перспективному розвитку та розширенні нових можливостей ефективного

виробництва, зазвичай використовують результати аудита для досягнення вищезазначених цілей.

Сьогодні неможливо уявити будь-яку сферу людської діяльності, а тим більше сферу економіки, без використання автоматизованих систем та інформаційних технологій.

Всі процеси, які відбуваються у процесі діяльності підприємства потребують автоматизації, особливо це стосується системи контролю на підприємстві, оскільки цей процес пов'язаний зі складними та трудомісткими процедурами, а також з тим, що багато підприємств мають погано організовану або відсутню систему контролю [1].

В процесі розвитку автоматизованих систем виникає необхідність їх застосування бізнес-суб'єктом для вирішення завдань, котрі виникають перед системою контролю на підприємстві.

Використання автоматизованих систем на підприємстві сприяє підвищенню ефекту від проведеного контролю та забезпечує більш раціональні рішення управлінського персоналу. Дана необхідність обумовлена нижчезазначеними чинниками:

- великий обсяг інформації, яка стосується діяльності підприємства, котру слід опрацювати, а також за отриманими результатами розробити рекомендації для покращення фінансово-господарської діяльності, а також попередити помилки, зловживання та невідповідність існуючими законами;

- необхідність проводити перевірки швидко, але за умови забезпечення її високої якості. Обчислювальні операції можна виконувати швидше і дешевше за допомогою найпростіших обчислювальних машин;

- трудомісткі контрольні процедури, які потребують використовувати велику кількість арифметичних обчислень, проводити різних видів аналізу. Більшість підприємств основну мету контролю вбачають у порівнянні планових та фактичних показників.

Автоматизація даного процесу сприятиме оперативному прийнятті рішень і надасть змогу проводити розрахунки різного ступеня складності, проведенню

аналітичних процедур з використанням економіко-математичних і статистичних методів;

- специфіка та різноманітність об'єктів контролю (кошти, необоротні активи, капітал та інші). Кожен об'єкт має різне походження, структуру, зміст, характеристики, що зумовлює збільшення знань про нього для цілей контролю та обліку;

- періодичність технологічного процесу контролю. Бізнес-діяльність циклічна, процеси (у тому числі контроль), пов'язані з ним, відбуваються систематично. Це призведе до єдиного стандарту та уодноманітнить його процедурні методи та автоматизувати їх;

- необхідність швидко та у повній мірі виявити помилки. Коли використовуються автоматизовані засоби обробки інформації, людський фактор менше впливає на будь-який процес. Системи не дозволить зробити помилки навмисно, тому це в рази полегшує роботу аудиторів щодо їх виявлення [23].

Внутрішні аудитори сьогодні часто використовують у своїй роботі автоматизовані системи бухгалтерського обліку.

Спосіб обробки економічних операцій і ведення записів чимало впливає на організаційну структуру підприємства, процедури та методи проведення аудиту.

Практика показує, що під час аудиту використовуються три загально розповсюджені підходи, котрі застосовують обчислювальну техніку (рисунк 3.7).

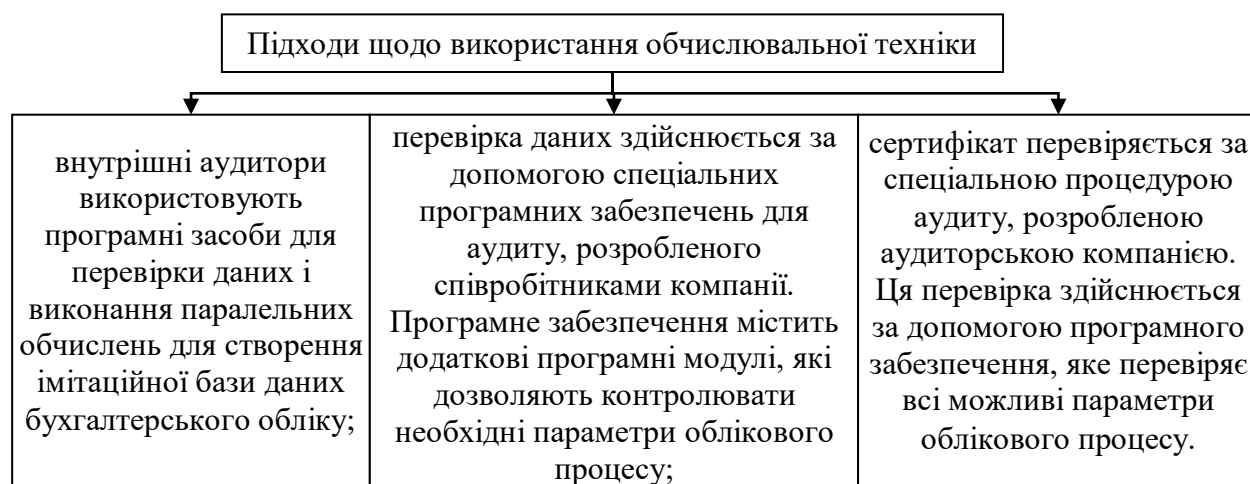

Рисунок 3.7 – Підходи щодо використання обчислювальної техніки

Джерело: побудовано автором

В процесі аналізу інформації було виокремлено ряд причин, котрі стоять на заваді більш широкому використанні комп'ютерних технологій, котрі використовуються при проведенні внутрішнього аудиту. Дані фактори схематизовано на рисунку 3.8.

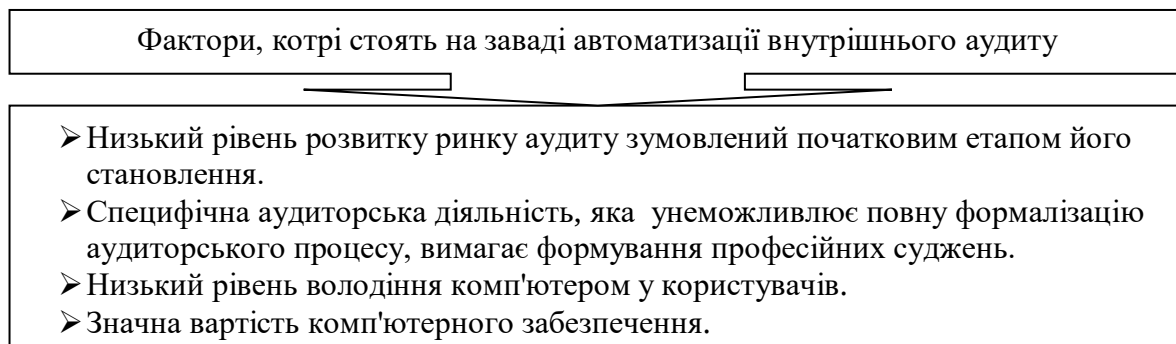

Рисунок 3.8 – Фактори, котрі стоять на заваді автоматизації внутрішнього аудиту

Джерело: побудовано автором

У порівнянні з традиційними методами обробки інформації використання інформаційних технологій для обробки інформації має переваги: зниженні ризики внутрішніх аудиторів через випадкові перевірки, полегшенні запису процесів і результатів внутрішнього аудиту, зменшенні терміну аудиторської перевірки та ефективність від автоматизації всіх повсякденних операцій, інтеграції з клієнтськими системами, багатофункціональність, полегшення пошуку інформації в базах даних фірми. Програмне забезпечення для проведення контролю та аудиту повинно відповідати ряду вимог, котрі схематично наведені на рисунку 3.9.

Автоматизовані системи обробки інформації розширюють можливості внутрішнього аудитора та дозволяють скоротити цикл верифікації, є новою можливістю для чіткої організації та методики проведення перевірки, а також сприяє підвищенню інтелектуалізації проведеної аудиторської перевірки та наукової аргументованості висновків.

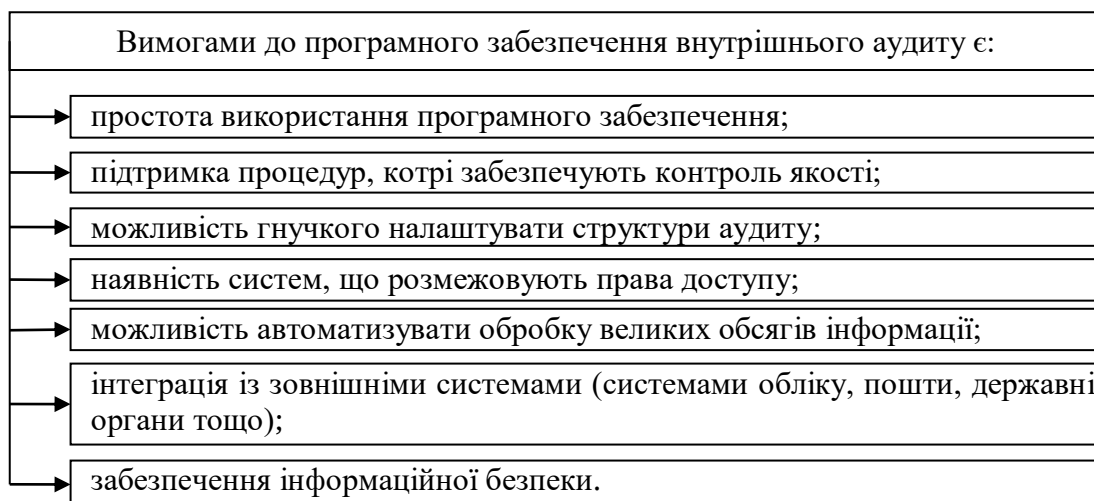

Рисунок 3.9 – Вимоги до програмного забезпечення внутрішнього аудиту

Джерело: побудовано автором

Проведемо аналіз ринку комп'ютерних програм для аудиту показує, що останні мають переваги та недоліки в їх інтенсивному використанні, розглянемо ті, що систематизовані на рисунку 3.10.

Назва комп'ютерної програми	Переваги і недоліки прикладної комп'ютерної програми
Audit System / 2tm Deloitte and Touch Tho-matsu	Перевагами є наявність стандартного інтерфейсу і фоновому режиму; можливість працювати як у команді, так і індивідуально; сумісний з іншими програмними продуктами та налаштуваннями відповідно до умов користувача. Недоліками є те, що вітчизняні аудиторські користувачі змушені розробляти окремий модуль, котрий базується на національній системі обліку.
Audit Expert	Перевагами є можливість порівнювати дані за для вирішення аналітичних завдань; розрахунку основних фінансових показників; порівняльний середньогалузевий аналіз й аналіз з підприємствами конкурентами. Недоліком є те, що програма спеціалізується здебільшого на проведенні економічних аналізів та порівнянні показників і визначенні кореляційних залежностей.
Audit NET	Переваги: максимальна відповідність системи з прийнятою в аудиторській фірмі методологією; наявність чіткого розмежування прав доступу співробітників до інформації; можливість графічного представлення реалізації проекту аудиту; автоматизація процесу аудиту. Недоліки: програма вимагає обов'язкового встановлення сервера, відсутність класифікатора помилок і нормативної бази.

Рис. 3.10 – Аналіз комп'ютерного забезпечення котре використовується при проведенні аудиторської перевірки

Джерело: побудовано автором на основі [1,18]

Провівши аналіз ринку комп'ютерних програм, котрі представлені на ринку, можемо стверджувати, що даної кількості не достатньо.

Вирішення даної проблеми залежить від темпів автоматизації аудиту в українському середовищі, оскільки зараз відсутні необхідні методи та інструменти, котрі сприятимуть забезпеченню інформаційної та програмної сумісності систем аудиту та бухгалтерського обліку, а також відсутні стандарти, котрі встановлюють порядок проведення автоматизованого аудиту на підприємстві.

У більшості випадків внутрішні аудитори знаходять альтернативи спеціалізованим процедурам, а саме виконують нескладні розрахунки, друкують стандартні форми документи, використовують електроні нормативно-правові бази, формують облікові регістри, аналізують фінансове становище бізнес-суб'єкта за допомогою окремих програм Microsoft Office.

Можемо запропонувати ТОВ «Сумські телекомсистеми» використовувати автоматизовану інформаційну систему «КІТ.Audit», яка розроблена українськими аудиторами і забезпечить контроль якості при проведенні аудиторської перевірки.

Переваги використання даної програми для ТОВ «Сумські телекомсистеми» наведено на (рисунок 3.11).

Рисунок 3.11 – Перевагами використання програми «КІТ.Аудит» для ТОВ «Сумські телекомсистеми»

Джерело: побудовано автором

Дана програма дає можливість синхронізувати весь пакет документів Microsoft Office без механічного додавання їх до бази, вся інформація зберігається у базу даних автоматично, що значно полегшує роботу внутрішніх аудиторів.

Програмне забезпечення «КІТ.Аудит» сприяє підвищенню якості та прозорості роботи за допомогою таких методів [18]:

- бухгалтерська систематизація процедур перевірки та виконання внутрішнього аудиту;
- збереженні дані для всіх аудиторських процедур знаходяться в одній базі даних;
- оперативна підтримка користувачів та своєчасне оновлення програм, у зв'язку зі змінами у законодавстві;
- привілейований доступ до системи та її функцій;
- дає змогу відслідковувати всі зміни, внесені в систему та її авторів;
- розроблено зручний інтерфейс для планування контролю;
- дає змогу здійснювати облік та загальний аналіз планових та фактичних показників на будь-якому етапі перевірки;
- можливість використовувати програму одночасно великій кількості працівників.

Для ТОВ «Сумські телекомсистеми» важливим критерієм вибору програми є наявність функції автоматизації трудомістких контролюючих робіт, котрі реалізуються в «КІТ.Аудит» за допомогою наступних механізмів (рисунки 3.12).

Також немало важливим є наявність у даному програмному забезпеченні підсистеми пов'язаних показників, що дають можливість використовувати раніше розраховані коефіцієнти в інших документах, а також в електронній формі даної системи [1].

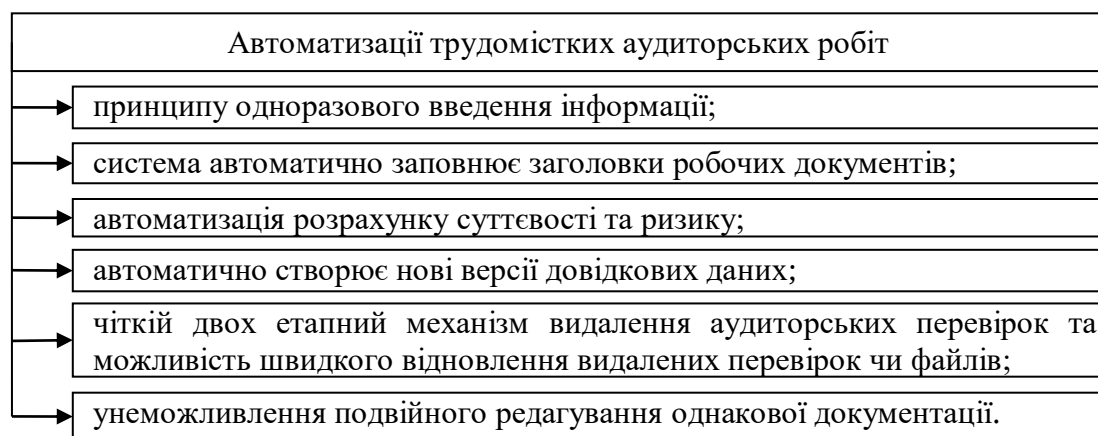

Рисунок 3.12 – Механізми забезпечення автоматичної роботи в програмі
Джерело: побудовано автором

Головним недоліком програми є невеликий набір автоматичного аналізу. Таким чином, аудитори повинні використовувати інші аналітичні інформаційні системи, за необхідністю.

Ми вважаємо, що використання «КІТ.Аудит» на ТОВ «Сумські телекомсистеми» створює умови для проведення внутрішнього аудиту економічного стану бізнес-суб'єкта для надання повного та обґрунтованого висновку.

Низька кількість програмних продуктів, котрі відповідали українському законодавству, висока ціна та відсутність професійних навичок внутрішніх аудиторів є основними перешкодами на шляху автоматизації внутрішнього контролю та аудиту на підприємстві.

Враховуючи все вищесказане можемо констатувати, що сучасний контроль та аудит тісно пов'язаний з інформаційними технологіями. Враховуючи дану інформацію відбувається посилення автоматизації бухгалтерських процесів підприємства, у зв'язку зі зростанням впливу комп'ютеризованих систем бухгалтерського обліку на достовірність і повноту інформації, що формується у звітах.

Час, необхідний для проведення внутрішнього аудиту, значно скорочується порівняно з традиційними методами, сприяє підвищенню продуктивності праці, що в свою чергу збільшує рентабельність.

Основною особливістю автоматизацією внутрішнього аудиту є можливість використовувати інформаційні технології на всіх етапах внутрішньої перевірки.

Таким чином, перевагами використання комп'ютерних технологій для внутрішнього аудиту ТОВ «Сумські телекомсистеми» є: зменшення обсягу даних, що підлягають ручній обробці; економія часу на впровадження єдиного методу порівняння фактичних даних з даними бухгалтерського обліку; зниження ризику арифметичних помилок при відображенні даних в облікових регістрах; автоматичні засоби перевірки ідентичності або кореляції показників у різних форматах звітності; компактне зберігання та багаторазове використання облікових даних.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено узагальнення та запропоновано вирішення актуальної наукової проблеми: обґрунтування теоретико-методичних засад формування концептуальної основи та особливостей практичного провадження окремих аспектів формування, аналізу та практичної імплементації показників Балансу («Звіту про фінансовий стан») підприємства в умовах транспарентності. Результати проведеного дослідження дозволили зробити такі висновки:

1. Запропоновано авторську інтерпретацію поняття «баланс», котра, на відміну від існуючих тлумачень, визначає бухгалтерський баланс як невід'ємну частину бухгалтерських документів і фінансової звітності, яка містить загальну систему показників, згрупованих у зведену таблицю, що характеризує в грошовому вираженні склад, місце розташування, джерело та призначення активів підприємства на конкретну дату.

2. На підставі чинної законодавчо-нормативної бази побудовано структурну схему формування сучасного балансу (звіту про фінансовий стан), як окремої форми фінансової звітності, з ідентифікацією основних розбіжностей щодо методики формування його окремих компонент згідно Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, Міжнародних стандартів фінансової звітності.

3. Основним призначенням складання бухгалтерського балансу є надання внутрішнім і зовнішнім користувачам правдивої, достовірної інформації про майновий та фінансовий стан підприємства, про фінансові результати та ефективність господарювання за звітний період. Для забезпечення цих та інших вимог до інформації на підприємстві повинні бути організовані і виконані завершальні роботи. Зокрема, ми вважаємо, що перед складанням балансу необхідно пройти ряд таких процедур, а саме: провести і відобразити в обліку інвентаризацію; здійснити оцінку та перекваліфікацію активів; віднести одержані та видані аванси на відповідні субрахунки; віднести овердрафти на рахунки

короткотермінових кредитів, позик; нарахувати амортизацію основних засобів, інших необоротних активів та нематеріальних активів; нарахувати податки та збори, які виникли за звітний період; нарахувати затверджені обліковою політикою підприємства резерви; здійснити закриття витратних рахунків; закрити рахунки обліку доходів; визначити річний фінансовий результат та вивести сальдо на одному з субрахунків рахунку 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)».

4. Обґрунтовано місію, розглянуто методику поетапної організації фінансового аналізу в процесі оцінки балансу підприємства. Ретельний аналіз показників балансу за звітний період виступає невід'ємною частиною управління господарюючим суб'єктом, який дасть можливість поліпшити фінансову безпеку. Рекомендується поетапно аналізувати звіт про фінансовий стан та групувати показники, щоб найбільш об'єктивно визначити можливість фінансової загрози.

5. Виокремлено систему показників (на основі даних балансу), з ідентифікацією окремих компонент, для цілей аналізу фінансової стійкості окремого підприємства.

6. Домінуючу позицію в управлінні суб'єкта господарювання займає інформаційне забезпечення. Без належного інформаційного супроводу неможливо прийняти якісні, обґрунтовані управлінські рішення, проаналізувати результати діяльності та змоделювати перспективну стратегію розвитку. Відповідно, визначальним фактором прийняття ефективних стратегічно-управлінських рішень є інформаційно-аналітичне забезпечення. В ході дослідження, ідентифіковано інструментарій проведення горизонтального та вертикального аналізу активу і пасиву, побудови порівняльного аналітичного балансу окремого суб'єкта господарювання.

7. Визначено алгоритм використання показників балансу при діагностиці ймовірності банкрутства, що надають можливість формування основи для формулювання рекомендацій щодо подальшої роботи сучасного підприємства в умовах транспарентності.

8. Діючий бухгалтерський баланс, не до кінця відповідає потребам контролю по дотриманні прийнятого у фінансовому менеджменті «золотого правила ліквідності», відповідно до якого активи підприємства повинні фінансуватися пасивами тієї ж строковості. Ми пропонуємо розділ «Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття» відображати зразу ж після необоротних активів тобто другим розділом, відповідно третім має бути розділ «Оборотні активи». Розташування розділу «Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, утриманими для продажу» в кінці пасиву, на нашу думку, є теж неправомірним, оскільки порушується основний принцип формування пасиву балансу за термінами погашення. Тому слід перенести «Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, утриманими для продажу» до третього розділу пасиву, відповідно «Поточні зобов'язання та забезпечення відобразити у четвертому розділі.

9. Удосконалення та розробка нових видів Балансу полягають у покращенні інформованості різних груп користувачів щодо даних корисних для прийняття рішень стосовно діяльності ТОВ «Сумські телекомсистеми». Також нові форми Балансу спрощують документообіг, що відбувається між зазначеними групами користувачів та бухгалтерською службою. Використання запропонованих підходів на практиці потребують створення методологічних основ щодо визнання, оцінки та відображення потенційних активів та капіталу у Балансі.

10. Застосування альтернативних підходів до формування Балансу слугує додатковою базою для поступового покращення діючої системи обліку та звітності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бакаєва А.С. Бухгалтерські терміни і визначення. *Бухгалтерський облік*. 2002. №6. С. 160-161
2. Белова І. М. Історичні аспекти розвитку бухгалтерського балансу. Прикладна економіка – від теорії до практики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 20 жовт. 2016 р.]. Тернопіль : Вектор, 2016. С. 48-50.
3. Белова І. М., Спільник І. В. Бухгалтерський облік в Україні у XIX-XX столітті. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. № 14, Ч. 1, 2017. С. 22-26.
4. Горшкова Ю.А. Історичний аспект та особливості складання балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства. Всеукраїнська науково-практична конференція «Національні і світові тенденції розвитку обліку, оподаткування та контролю». м. Одеса, 21 травня 2020 р. Одеса, 2020. С. 19-21.
5. Горшкова Ю.А. Нормативно-правове регулювання показників формування бухгалтерського балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства в умовах транспарентності. Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституціональних змін : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) (м. Полтава, 21 жовтня 2021р.). Полтава : ПДАУ, 2021. С. 171-175.
6. Горшкова Ю.А. Особливості міжнародної практики складання та подання балансу. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції студентів і аспірантів, присвяченої Міжнародному дню студента (15-19 листопада 2021 р.). Суми, 2021. С. 274.
7. Горшкова Ю.А., Назаренко О.В. Методичні аспекти аудиту окремих компонент Балансу (Звіту про фінансовий стан) сучасного господарюючого суб'єкту. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: сучасні виклики. Полтава : ПУЕТ, 2021. С. 163-166.

8. Добрянська Н.А., Поліщук Т. Бухгалтерський баланс та його аналіз. *Ефективна економіка*. 2015. № 10. URL: <https://cutt.ly/1IdP7np> (дата звернення 29.11.2022 р.).

9. Довбуш В. І. Баланс підприємства: історія виникнення, розвитку та становлення. *Незалежний аудитор*. 2013. № 6 (IV). С. 52-59.

10. Кудирко О. М. Комп'ютеризація аудиту в Україні: актуальні проблеми та реальні перспективи. *Економіка та держава*. 2018. № 9. С. 34–38.

11. Кулик В. А. Бухгалтерський баланс: минуле, сучасне, майбутнє : [монографія]. Полтава : РВВ ПУЕТ, 2010. 186 с.

12. Кяран Уолш. Ключові показники менеджменту. Повне управління по роботі з критичними числами, керуючі вашим бізнесом. *Companion Group*, 2012. 400 с.

13. Матвійчук А.В. Моделювання фінансової стійкості підприємств із застосуванням теорій нечіткої логіки, нейронних мереж і дискримінантного аналізу. *Вісник НАН України*. 2010. № 9. С. 24–46.

14. Міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS) [Електронний ресурс] / Назва з титульного екрану – Режим доступу: <https://cutt.ly/yIUTEDf> (дата звернення 29.11.2022 р.).

15. Москаленко В. П. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства як основа для діагностики його банкрутства. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 6. С. 181–191.

16. Москаль Н. В. Концепція аудиту підприємства, що знаходиться у фінансовій кризі. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2010. № 29 (1). С. 326–329.

17. Назаренко І.М. Методологічні засади діагностики економічної безпеки підприємства. *Moderní aspekty vědy: XI. Díl mezinárodní kolektivní monografie/ Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2021. str. 383 (pp. 75 – 86).*

18. Назаренко І.М., Назаренко О.В. Бухгалтерський облік і звітність – інформаційна платформа управлінського процесу. *Бізнес Інформ*. 2015. 12. С. 250–257.

19. Назаренко І.М., Назаренко О.В., Соколенко Л.Ф. Організаційно-методичні основи аудиторської перевірки зобов'язань і забезпечень підприємства. *Бізнес Інформ*. 2019. №6. С. 194–201.

20. Назаренко О. В., Горшкова Ю. А. Місія фінансового аналізу в процесі оцінки балансу підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 20. С. 25–29.

21. Назарова І.Я. Етапи та алгоритм використання інформаційних технологій в обліку: *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. Ужгород, 2018. Вип. 21. С. 40–44

22. Назарова І.Я. Можливості та функції електронного документообігу. *Економічний простір: Збірник наукових праць*. № 159. Дніпро: ПДАБА, 2020. С. 166–170.

23. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 25.02.2000. № 39. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0189-11> (дата звернення 10.11.2022 р.).

24. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. Електронний ресурс] / Назва з титульного екрану – Режим доступу: <https://cutt.ly/bEWMcMX> (дата звернення 29.11.2022 р.).

25. Омецінська І.Я. Баланс як елемент формування інформаційного середовища: Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні: матеріали III міжнар. наук. - практ. конф., 10-11 жовтня 2014 р. ТНЕУ, 2014. 94-95 с.

26. Палій В.Ф. Сучасний бухгалтерський облік. Бухгалтерський облік, 2003. 792 с. (Бібліотека журналу «Бухгалтерський облік»). Бібліогр.: с. 784–785.

27. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закону України від 16.07.1999. № 996.URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3332-2017> (дата звернення: 11.11.2022).

28. Семенишена Н., Бугерчук Б. Баланс як основна категорія бухгалтерського обліку. Фінансово-економічний розвиток України в умовах трансформаційних перетворень: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (6-7 квітн. 2017 р., ЛТЕУ, Львів, Україна). Тернопіль : Крок, 2017. С. 196-198.

29. Смірнова О. М., Стадник М. В. Фінансова звітність : історичний аспект розвитку та сучасні орієнтири. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації : Міжнародний збірник наукових праць. Випуск 2. Тернопіль : Крок, 2014. С. 116–119.

30. Сушко Д.С. Прийоми вивчення достовірності показників бухгалтерського балансу. *Вісник ЖДТУ*. 2005. № 1. С. 223-227.

31. Терещенко О.О. Антикризове фінансове управління підприємстві: Монографія. 2ге вид., без змін. К.: КНЕУ, 2006. 268 с.

32. Троц І.В. Визначення поняття банкрутства та причини його виникнення у сучасних умовах розвитку. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка»*. 2011. Вип. 5 (2). С. 221–228.

33. Хомин П.Я. Баланс – елемент методу бухгалтерського обліку чи форма звітності: *Вісник ТДГУ*. 2006. №2. с. 76–84.

34. Чібісова В.І. Методи оцінки і прогнозування банкрутства підприємств. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. *Економічні науки*. 2012. Вип. 22 (2). С. 389–394.

35. Яровенко, Г.М. Сучасна модель організації внутрішнього контролю підприємств: Актуальні проблеми розвитку обліку, контролю та аналізу в умовах глобальних економічних змін: матеріали міжнар. наук. - практ. конф., 7-8 жовтня 2010 р. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2010. 462-465.

36. Cohen, S., Manes Rossi, F., Mamakou, X. and Brusca, I. (2022), "Financial accounting information presented with infographics: does it improve financial reporting understandability?", *Journal of Public Budgeting, Accounting & Financial*

Management, Vol. 34 No. 6, pp. 263-295. URL:<https://doi.org/10.1108/JPBAFM-11-2021-0163> (дата звернення 03.11.2022).

37. Magerakis, E. (2022), "The importance of managerial discretion on managerial ability–firm cash holding nexus", *Management Decision*, Vol. 60 No. 12, pp. 3275-3303. URL:<https://doi.org/10.1108/MD-07-2021-0991> (дата звернення 03.11.2022).

38. McCartney, S. and Arnold, AJ (2012), "Financial capitalism, incorporation and the emergence of financial reporting information", *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, Vol. 25 № 8, стор. 1290-1316. URL:<https://doi.org/10.1108/09513571211275489> (дата звернення 03.11.2022).

39. Nazarenko O. Accounting and economic aspects of the calculation of the integrated assessment index of outsourcing companies. European Science. Scientific journal. 2020. № 1. p. 64—70. URL: <http://www.european-science.sk/storage/journals/essays/1-2020/362.pdf> (дата звернення 03.11.2022).

40. Pallisserry, F. (2012), "True and fair financial reporting: a tool for better corporate governance", *Journal of Financial Crime*, Vol. 19 No. 4, pp. 332-342. URL:<https://doi.org/10.1108/13590791211266331> (дата звернення 03.11.2022).

ДОДАТКИ